

Turistička valorizacija baštine u Virovitičko-podravskoj županiji

Jurlina, Mateja

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:483489>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Mateja Jurlina

**TURISTIČKA VALORIZACIJA BAŠTINE U VIROVITIČKO-PODRAVSKOJ
ŽUPANIJI**

Diplomski rad

Predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistre geografije

Zagreb

2017.

*Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija Geografija; smjer:
Baština i turizam, pri Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Ivana Zupanca.*

Sveučilište u Zagrebu

Diplomski rad

Prirodoslovno-matematički fakultet

Geografski odsjek

Turistička valorizacija baštine u Virovitičko-podravskoj županiji

Mateja Jurlina

Izvadak: Zahvaljujući dugoj povijesti naseljenosti, Virovitičko-podravska županija ima bogatu kulturnu baštinu koju većinom čine crkve, dvorci i kurije te ostaci starih utvrđenih gradova. Osim kulturnom, Županija je bogata i prirodnom baštinom. Prirodnu baštinu čine dva vrlo vrijedna područja, Papuk i Drava, čiju vrijednost je prepoznao i UNESCO. Kao polazna točka rada napravljena je inventarizacija i hijerarhija prirodne i kulturne baštine. Na temelju toga, uz pregled stanja turizma u Virovitičko-podravskoj županiji, iznesene su perspektive daljnjeg razvoja turizma koji se temelji na elementima prirodne ili kulturne baštine.

53 stranice, 15 grafičkih priloga, 1 tablica, 43 bibliografske reference; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: prirodna baština, kulturna baština, turistička valorizacija, turizam, Virovitičko-podravska županija

Voditelj: doc. dr. sc. Ivan Zupanc

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Ivan Zupanc
izv. prof. dr. sc. Aleksandar Lukić
doc. dr. sc. Vedran Prelogović

Tema prihvaćena: 07. 02. 2017.

Rad prihvaćen: 12. 09. 2017.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb

Master Thesis

Faculty of Science

Department of Geography

Touristic valorization of heritage in Virovitica-Podravina County

Mateja Jurlina

Abstract: Virovitica-Podravina county is located on the northeast of Croatia and due to it's long history has a large amount of cultural heritage. Cultural heritage mainly includes churches, castles and remains of medieval towns. In comparison to it's area, county has a large amount of protected area wich are consider as natural heritage. Two most valuable protected areas are Papuk and Drava whose value is also recognised by UNESCO. The inventory and hierarchy of natural and cultural heritage were made as a starting point of this thesis. Based on this, along with a review of the tourism in Virovitica-Podravina county nowadays, the perspectives for further development of tourism based on the elements of natural or cultural heritage were presented.

53 pages, 15 figures, 1 table, 43 references; original in Croatian

Keywords: natural heritage, cultural heritage, tourist valorization, tourism, Virovitica-Podravina county

Supervisor: Ivan Zupanc, PhD, Assistant professor

Reviewers: Ivan Zupanc, PhD, Assistant professor

Aleksandar Lukić, PhD, Associate professor

Vedran Prelogović, PhD, Assistant professor

Thesis submitted: 7th February 2017

Thesis accepted: 12th September 2017

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Teorijski okvir istraživanja.....	2
1.2. Objekt istraživanja	3
1.3. Prostorno-vremenski okvir istraživanja	3
1.4. Cilj istraživanja.....	3
2. Pregled dosadašnjih istraživanja.....	5
3. Metodologija rada i izvori	6
4. Opće geografske značajke Virovitičko-podravske županije	7
4.1. Fizičko-geografske značajke	7
4.2. Društveno-geografske značajke.....	8
5. Turističke značajke Virovitičko-podravske županije	12
6. Prirodna baština kao dio atrakcijske osnove turizma.....	15
6.1. Park prirode Papuk.....	16
6.2. Regionalni park Mura-Drava.....	20
7. Kulturna baština kao dio atrakcijske osnove turizma	22
7.1. Stari gradovi	26
7.2. Dvorci i profane građevine.....	30
7.3. Sakralne građevine.....	36
8. Hijerarhija i značenje baštine u turističkoj ponudi Virovitičko-podravske županije ...	45
9. Perspektive daljnjeg razvoja turizma u Virovitičko-podravskoj županiji.....	47
10. Zaključak	49
Literatura	50
Izvori	51

1. Uvod

Turizam je danas jedna od najbrže rastućih gospodarskih grana. U posljednje vrijeme u Hrvatskoj se osim na obali, sve više razvija turizam i u kontinentalnom dijelu. Stoga je danas turistička ponuda kontinentalne Hrvatske sve bogatija i raznovrsnija. Prilikom formiranja turističke ponude treba sagledati atrakcijsku osnovu određenog područja. Atrakcijsku osnovu, između ostalog, čini prirodna i kulturna baština. Baština je posebno vrijedan dio atrakcijske osnove budući da se ona sastoji od vrijednih prirodnih i kulturnih elemenata koji su specifični za određeno područje. Kulturna baština odražava povijest, način života, običaje i identitet područja na kojem se nalazi i omogućava stvaranje jedinstvene turističke ponude.

U prvom dijelu rada opisane su geografske značajke Virovitičko-podravske županije. Nakon kratkog pregleda fizičkih i društvenih geografskih značajki, navedena je kratka povijest razvoja turizma i današnja turistička obilježja županije kako bi se dobila šira slika o turizmu u Virovitičko-podravskoj županiji. Kao sastavni dio istraživanja provedena je inventarizacija prirodne i kulturne baštine uz poseban osvrt na najvrijednije elemente. Nakon inventarizacije napravljena je hijerarhija prirodne i kulturne baštine. U posljednjem dijelu rada obrađena je uloga baštine u turističkoj ponudi Virovitičko-podravske županije i perspektive daljnjeg razvoja, kao i ograničavajući čimbenici, nedostaci i prednosti za razvoj turizma.

1.1. Teorijski okvir istraživanja

O kompleksnosti pojma baština govori velik broj definicija koje ga nastoje objasniti. UNESCO, organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu definira kulturnu baštinu kao „spomenike, skupine građevina i lokaliteta koji imaju povijesnu, estetsku, arheološku, znanstvenu, etnološku ili antropološku vrijednost. Spomenici: djela arhitekture; monumentalna djela iz područja skulpture i slikanja; elementi ili strukture arheološke prirode; crteži, pećine i prebivališta; kombinacije obilježja izuzetne univerzalne vrijednosti, povijesne, umjetničke ili znanstvene;

Skupine građevina: skupine samostojećih ili povezanih građevina koje zbog svoje arhitekture, homogenosti ili položaja u okolišu posjeduju izuzetnu univerzalnu vrijednost, povijesnu, umjetničku ili znanstvenu;

Lokaliteti: čovjekova djela ili kombinirana djela prirode i čovjeka te područja koja uključuju arheološke lokalitete izuzetne univerzalne vrijednosti, povijesne, umjetničke ili znanstvene“ (United Nations World Heritage Convention Concerning Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972: 2).

Manjak ove definicije je to što se odnosi samo na materijalnu dimenziju kulture. Zbog potrebe da se definira i nematerijalna dimenzija kulture, UNESCO je koncept zaštite proširio i na nematerijalnu baštinu u koju se ubrajaju običaji, vjerovanja, znanja i sl. koji se prenose predajom.

Prirodnu baštinu čine elementi prirode koji su stavljeni pod neki oblik zaštite. U Hrvatskoj se u prirodnu baštinu ubrajaju nacionalni parkovi, parkovi prirode i ostala zaštićena područja koja čine: strogi rezervati, posebni rezervati, regionalni parkovi, spomenici prirode, značajni krajobrazi, park šume i spomenici parkovne arhitekture (URL 1).

Jednostavnije rečeno, baština, prirodna i kulturna, je sve ono naslijeđeno iz prošlosti što se koristi u sadašnjosti i želi sačuvati za budućnost.

1.2. Objekt istraživanja

Objekt istraživanja je prirodna i kulturna baština u Virovitičko-podravskoj županiji, odnosno njena turistička valorizacija. U prirodnu baštinu Virovitičko-podravске županije ubrajaju se dva izuzetno vrijedna područja, Park prirode Papuk i Regionalni park Mura-Drava sa posebno zaštićenim područjima unutar njih te pojedini izdvojeni lokaliteti. Kulturnu baštinu Virovitičko-podravске županije čine manje ili više sačuvani ostaci starih, utvrđenih srednjovjekovnih gradova, dvorci, kurije i velik broj sakralnih objekata. Razlog odabira upravo Virovitičko-podravске županije za ovo istraživanje je osobna povezanost, a samim time i poznavanje prostora.

1.3. Prostorno-vremenski okvir istraživanja

Prostorni okvir rada određen je administrativnim granicama Virovitičko – podravске županije. S obzirom da se radi o manjem prostoru sličnih povijesnih i kulturnih obilježja te relativnoj maloj turističkoj aktivnosti koja nije jednako raspoređena, ostatak će se u okviru cijele županije umjesto raščlanjivanja na manje cjeline.

Vremenski okvir istraživanja je razdoblje od lipnja do rujna 2017. godine, uz povijesne preglede nastanka spomenutih elemenata kulturne baštine i razvoja turizma u Virovitičko-podravskoj županiji.

1.4. Cilj istraživanja

Glavni cilj ovog rada je istražiti u kojoj mjeri je baština Virovitičko-podravске županije iskorištena u svrhu turizma. Na temelju vlastitih pretpostavki proizašlih iz teorijskog znanja te života u Virovitičko – podravskoj županiji izdvajaju su sljedeće hipoteze:

1. Prirodna baština na području Virovitičko-podravске županije privlačnija je i više je turistički valorizirana nego kulturna baština.

2. Prirodna i kulturna baština nisu dovoljno turistički valorizirane, odnosno imaju potencijal za veću turističku posjećenost.

3. Kulturna baština sama po sebi ne može privući veći broj turista, ali je odlična nadopuna prirodnoj baštini i postojećim oblicima turizma kao što su kupališni, ruralni, poslovni, ciklo turizam i sl.

Postavljene hipoteze analizirat će se unutar glavnog dijela rada, a njihova točnost bit će potvrđena u zaključku.

2. Pregled dosadašnjih istraživanja

O baštini i turizmu do sada je bilo mnogo istraživanja. Do nedavno, većina radova o kulturnoj baštini odnosila se na njeno očuvanje i konzerviranje. U novije vrijeme zbog porasta selektivnih oblika turizma i razvoja kulturnog turizma sve više radova odnosi se na gospodarsko vrednovanje baštine.

Kulturnom baštinom i kulturnim turizmom bavi se D. A. Jelinčić (2008, 2010) koja u svojoj knjizi *Abeceda kulturnog turizma* definira pojmove kulture, kulturne baštine i kulturnog turizma te analizira kulturno-turistički sektor u Europi, kao i stanje kulturnog turizma u Hrvatskoj. U knjizi *Kultura u izlogu* objašnjava pojam i povijesni razvoj kulturne baštine, gospodarski pristup kulturnoj baštini uz osvrt na konzervaciju baštine i marketing kulturne baštine.

Kulturnom baštinom i turizmom bavi se i T. Gredičak (2008, 2011) koja u svom članku *Kulturna baština u funkciji turizma* piše o problematici definiranja kulturne baštine, materijalnoj i nematerijalnoj baštini. Također objašnjava ulogu kulture u turizmu i marketinšku strategiju turističke valorizacije kulturne baštine te baštinu kao turistički proizvod. U radu *Upravljanje ekonomskim razvojem-turistička valorizacija kulturne baštine u funkciji ekonomskog razvoja* na primjeru kulturne baštine Ivanić-Grada objašnjava turističku valorizaciju baštine te daje smjernice za daljnji razvoj.

E. Kušen (2002) je u svojoj *Atrakcijskoj osnovi turizma* između ostaloga obradio i prirodnu i kulturnu baštinu kao atrakcijsku osnovu te dao obilježja i motive turista za posjećivanje prirodne i kulturne baštine, kao i aktivnosti koje upražnjavaju u takvim mjestima.

Prirodna baština i turizam najčešće se promatraju u kontekstu turizma u zaštićenim područjima, ekoturizma i održivog razvoja. Održivi razvoj u zaštićenim područjima na primjeru Parka prirode Medvednica obradili su V.T. Opačić i dr. (2005) u radu *Sustainable development of recreation and tourism in the protected areas of Croatia: issues and indicators*.

3. Metodologija rada i izvori

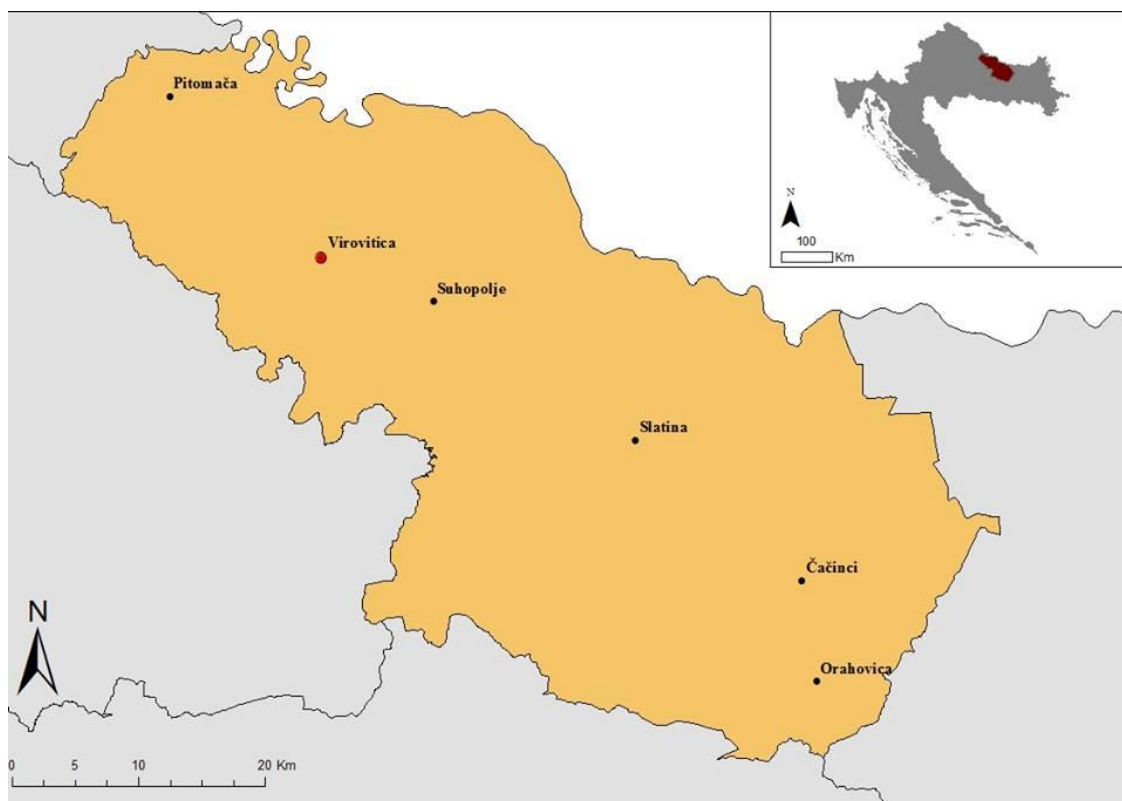
Za pisanje rada korištena je različita stručna literatura i relevantni internetski izvori. Za brojčane podatke o turističkoj aktivnosti korištene su publikacije Državnog zavoda za statistiku i objavljeni dokumenti Virovitičko-podravske županije. Inventarizacija kulturne baštine izvršena je prema Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske objavljenom od strane Ministarstva kulture, a prirodne baštine prema popisu zaštićenih dijelova prirode od Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode i ekološkom mrežom Virovitičko-podravske županije.

Za izradu rada korištena je metoda deskripcije, a kako ne bi sve ostalo na proučavanju literature, upotrijebljena je metoda neposrednog promatranja za vrijeme koje su snimljene fotografije korištene u radu. Pored toga, za bolji uvid u postojeće i buduće planove i projekte vezane uz turizam, obavljen je polustrukturirani intervju sa prof. Josipom Mikolčićem, zamjenikom direktorice Turističke zajednice Virovitičko-podravske županije.

4. Opće geografske značajke Virovitičko-podravске županije

Virovitičko – podravska županija nalazi se u sjeveroistočnom dijelu Hrvatske (sl. 1). Županija graniči sa Osječko-baranjskom, Požeško-slavonskom, Bjelovarsko-bilogorskom i Koprivničko-križevačkom županijom. Na sjeveroistočnom dijelu granicu županije, ali i državnu granicu s Mađarskom čini rijeka Drava.

U sastavu županije nalazi se 188 naselja, 13 općina te gradovi Slatina, Orahovica i Virovitica koja je upravno, gospodarsko i kulturno središte županije. Površina županije iznosi 2 204 km², a prema popisu stanovništva 2011. godine Virovitičko-podravska županija imala je 84 836 stanovnika (DZS, 2011).

Slika 1. Veća naselja u Virovitičko-podravskoj županiji i položaj u RH

Izvor: Izradila autorica

4.1. Fizičko-geografske značajke

Prostor Virovitičko-podravске županije prema fizionomskoj regionalizaciji Hrvatske pripada Istočnohrvatskoj ravnici. Na nižem stupnju može se podijeliti na Virovitičku

Podravinu, Slatinsku Podravinu i Vučičko-karašičku Podravinu. Najveći dio županije nalazi se na nadmorskoj visini od 100-200m, manji dio od 200-500m i zapadni rubni dijelovi županije na nadmorskoj visini od 500-1000m (Magaš, 2013). Na području županije jasno se izdvajaju tri reljefne cjeline – gorsko planinski pojas Bilogore, Papuka i Krndije, prigorski pojas te najniža reljefna cjelina koju čini nizina uz rijeku Dravu. Prema svojim obilježjima, Papuk i Krndija pripadaju gromadnom gorju panonskog i peripanonskog prostora koje je dio starog sedimentno-metamorfnog kompleksa paleozojske, mezozojske i tercijarne starosti. Dio su Slavenskog gorja, najveće gromadne skupine peripanonskog područja koje čine dva niza, sjeverni ili papučko-krndijski i južni. U odnosu na okolno ravničarsko područje imaju značajke reljefnih otoka (Magaš, 2013).

Virovitičko-podravska županija prema Koppenovoj klasifikaciji pripada Cfb tipu klime, odnosno ima umjereno toplu vlažnu klimu s toplim ljetima. Srednje godišnje temperature su od 10-12°C u nizinskom području, 8-10°C u prigorskom pojasu i 6-8°C u najvišim područjima Papuka i Krndije. Prosječna godišnja količina padalina u većem dijelu županije je 800-1000mm, osim na većim nadmorskim visinama gdje je od 1000-1500mm. Padaline su ravnomjerno raspoređene tijekom godine s nešto više padalina u jesen i zimi. Budući da je najveći dio županije ravničarsko i otvoreno prema sjeveru i dolini Drave, najčešće pušu sjeverni vjetrovi (Magaš, 2013).

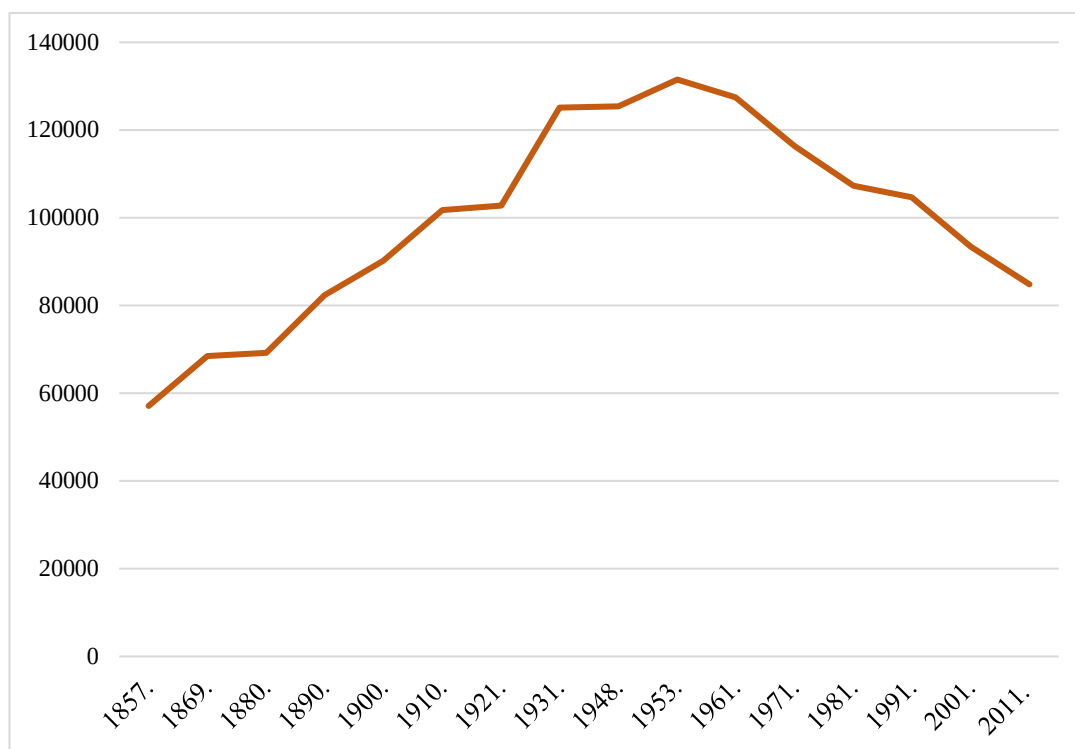
Područje Virovitičko-podravske županije bogato je vodenim tokovima. Vodene površine ukupno zauzimaju 2% ukupne površine županije. Veći vodotoci su Drava, Karašica, Vučica, Vojlovica-Voćinka, Voćinska Drava, Brežnica itd. Ukupna dužina njihovih tokova je 350km, od čega je Drave 72,5km (VPŽ, 2011). Rijeka Drava izvire na sjeveru Italije, a kroz Hrvatsku protječe u duljini 505km. Drava ima snježno-kišni režim i obiluje vodom pa je na njoj izgrađeno i nekoliko hidroelektrana. Najveće pritoke su Mura i Bednja, a ulijeva se u Dunav te pripada crnomorskom slijevu (Magaš, 2013).

4.2.Društveno-geografske značajke

Zbog svojih prirodno-geografskih značajki područje Virovitičko-podravske županije naseljeno je još od neolitika, što potvrđuje arheološko nalazište Pepelane nedaleko

Virovitice (Magaš, 2013). U rimsko doba kroz današnju županiju prolazila je rimska cesta *Poetovio-Mursa* koja je vodila prema granici na Dunavu i uz koju su se razvila prva naselja (Brazda, 1997). U srednjem vijeku za čitavi slavonski prostor karakteristična je stabilizacija naseljenosti i jačanje ratarstva. Razvija se gospodarstvo i oblikuje mreža središnjih naselja iz kojih kasnije nastaju i gradovi. Kao teritorijalna jedinica, Virovitičko-podravska županija se prvi puta spominje u 13. stoljeću za vrijeme županijskog ustroja pod Arpadovićima, kao Virovitička županija sa središtem u Virovitici (Magaš, 2013). Procvat naseljenosti i razvoja poremećen je turskim osvajanjima. Razdoblje osmanske vlasti koje je trajalo 132 godine, od 1552. do 1684. godine ostalo je zapamćeno kao „crne godine“. Pred turskim osvajačima Hrvati bježe u susjedne zemlje, a napuštene krajeve naseljavaju Vlasi (Balta, Brazda, 1997). Nakon oslobođenja, županija je ponovno ustrojena 1745. godine i od tada je nekoliko puta mijenjala prostorni obuhvat da bi se u konačnici 1993. godine formirao današnji teritorij Virovitičko-podravske županije (Magaš, 2013).

Od 1953. godine kada je zabilježen najveći broj stanovnika, broj stanovnika neprestano se smanjuje (sl. 2). Prema popisu 2011. u županiji je zabilježeno 84 836 stanovnika, a s obzirom na današnje demografske trendove koji podrazumijevaju starenje stanovništva i iseljavanje mladog, radno sposobnog i visokoobrazovanog stanovništva, ovaj negativan trend nastavit će se i na idućem popisu. Gotovo polovica stanovništva Virovitičko-podravske županije živi u gradovima. Najveći grad je Virovitica sa 21 291 stanovnika, zatim Slatina sa 13 686 stanovnika i Orahovica sa 5 304 stanovnika. Preostalo stanovništvo raspoređeno je u trinaest općina, od kojih je najveća Pitomača sa 10 059 stanovnika. Gustoća naseljenosti iznosi 41,92 st/km² što je znatno manje od gustoće naseljenosti Hrvatske koja iznosi 75,71 st/km² (DZS, 2011).

Slika 2. Kretanje broja stanovnika Virovitičko-podravske županije 1857. - 2011.

Prema: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. -2001., Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Županije, površina, stanovništvo, gradovi, općine i naselja, www.dzs.hr, (26. 06. 2017.)

U odnosu na Hrvatsku, gospodarstvo Virovitičko-podravske županije je nerazvijeno. Prema HGK indeksu gospodarske snage koji je razvila Hrvatska gospodarska komora, Virovitičko-podravska županija pozicionirana je na 20. mjestu od 21 županije sa indeksom 68,2. Indeks gospodarske snage u obzir uzima BDP, ukupni prihod poduzetnika po zaposlenom, prosječne neto plaće, neto dobit poduzetnika po zaposlenom, prihod na inozemnom tržištu po zaposlenom, stopu nezaposlenosti te broj stanovnika (HGK, 2016). Osnovu gospodarstva Virovitičko-podravske županije čini poljoprivreda, budući da više od polovice ukupne površine Županije zauzimaju obradive površine, odnosno oko 60%. Na obradivim površinama najveći udio zauzimaju oranice i vrtovi, a preostali manji dio vinogradi, voćnjaci, livade i pašnjaci. Od kultura su, osim žitarica, najzastupljenije uljarice i industrijsko bilje, ljekovito bilje i duhan. Osim poljoprivrede, za gospodarstvo županije značajna je industrija u kojoj je zaposlena 1/3 ukupno zaposlenih u Županiji. U strukturi industrije najveći dio zauzima prerađivačka industrija, unutar koje osobitu važnost ima proizvodnja prehrambenih proizvoda, a značajna je i proizvodnja duhanskih proizvoda te prerada drveta (VPŽ, 2011).

U Županiji se ukupno nalazi 918 km cesta. Od ukupne duljine cesta 160 km je pod državnom upravom, na županijske ceste otpada 385km, a na lokalne 373 km (VPŽ, 2011). Najvažnija prometnica koja prolazi kroz županiju je državna cesta D-2 (Podravska magistrala). Današnja trasa ceste prati nekadašnju rimsku cestu i ima povijesni kontinuitet pa su se uz nju razvila sva važnija naselja u Virovitičko-podravskoj županiji i od vitalnog je značaja (Kos i dr., 2013). Kroz Županiju prolaze i dvije trase željezničke pruge. Prva trasa smjera I-Z koja povezuje Osijek i Zagreb duga je 82km, a druga trasa smjera S-J sa relacijom Pčelić-Banova Jaruga duga je 10km. Ovim dvjema trasama željezničkim prometom povezana su sva važnija mjesta unutar županije. Vodeni promet odvija se rijekom Dravom. Na području županije nalaze se dva pristaništa, Terezino polje i Kapinci. Zračni promet nije razvijen u Virovitičko-podravskoj županiji pa postoji tek nekoliko uzletno-slijetnih staza koje mogu primiti manje putničke ili sportske avione (VPŽ, 2012).

5. Turističke značajke Virovitičko-podravske županije

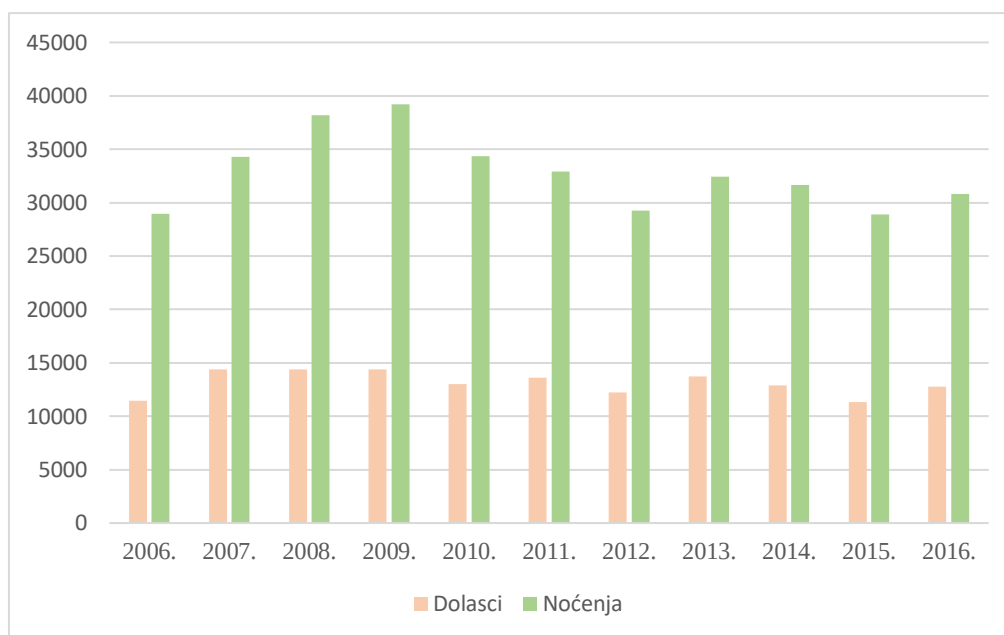
Turizam u Virovitičko-podravskoj županiji nije recentna pojava. Prvi znakovi turističke aktivnosti pojavljuju se još prije više od stotinu godina, nedugo nakon početaka turizma na Kvarneru, odnosno početaka u Hrvatskoj uopće.

Turizam se na području Virovitičko-podravske županije najprije pojavljuje u Virovitici i Orahovici. U Virovitici se 1884. godine osniva *Društvo za poljepšanje Virovitice*. Od početka 20. stoljeća u Slatini djeluje *Društvo za poljepšanje grada*, a u Voćinu *Društvo za prihvrat gostiju*. U to vrijeme, na kraju 19. i početku 20. stoljeća u Virovitici, Slatini i Orahovici postoji nekoliko gostionica i svratišta. Uređeno je virovitičko izletište Milanovac sa parkom i šetnicama, slatinski vidikovac Lešćanov vinograd, a Jankovac je već tada bio poznato izletište u cijeloj Slavoniji. (URL 2).

Kao početna godina turizma u Orahovici uzima se 1905. godina kada je osnovano *Društvo za poljepšanje Orahovice*. Društvo je pokrenulo različite programe i inicijative kao što su uređivanje grada, ozelenjivanje, uređivanje perivoja, izgradnja staza do spomenika i sl. Već 1907. godine u Orahovici je otvoren i prvi hotel, Spitzerov hotel. Razvoju turizma pomogla je i željeznička pruga koja je od 1907. prolazila kroz Orahovicu. Kako je dolazilo sve više ljudi, uvidjela se potreba za izgradnjom novih sadržaja pa je nedaleko hotela, u današnjem parku, otvoreno kupalište. Nakon stagnacije u vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata, ponovo dolazi do razvoja turističke djelatnosti pa se tako 1956. godine osniva se *Turističko društvo Ružica grad*. Izgrađeno kupalište je u međuvremenu zatvoreno, a 1961. godine započela je gradnja umjetnog jezera i pratećih objekata za odmor (URL 3).

Kao i dva svjetska rata, Domovinski rat kojim je ova županija bila vrlo pogođena, također je označio stagnaciju u razvoju turizma. No, nakon Domovinskog rata i vremena obnove turizam se počinje značajnije razvijati. Važnu ulogu u tome imala je izrada Strateškog marketinškog plana koji je napravio Institut za turizam, proglašenje Papuka parkom prirode, mogućnost prilaza Dravi nakon prestanka režima ograničenog kretanja u pograničnom pojasu te osnivanje turističkih zajednica i otvaranje turističkih ureda i informativnih centara. Danas u Virovitičko-podravskoj županiji djeluje šest turističkih zajednica: Turistička zajednica Virovitičko-podravske županije, Turistička zajednica grada Virovitice, Turistička zajednica grada Slatine, Turistička zajednica grada Orahovice, Turistička zajednica općine Čačinci i Turistička zajednica općine Pitomača (URL 2)

U 2016. godini u Virovitičko-podravskoj županiji zabilježeno je 12 789 dolazaka turista koji su ostvarili 30 840 noćenja, što je povećanje u odnosu na 2015. godinu (sl. 3). U strukturi gostiju prevladavaju domaći kojih je bilo 9 116, dok je stranih bilo 3 673 (DZS, 2017). Po broju turista u županiji prva je Orahovica, koja je zabilježila 4 448 dolazaka i 14 719 noćenja, zatim Virovitica sa 2 176 dolazaka i 4 864 noćenja. Na nižoj razini su Slatina sa 834 dolaska i 3 090 noćenja i Pitomača sa 686 dolazaka i 1 410 noćenja (DZS, 2017). U preostalim općinama je ostvaren mali broj dolazaka i noćenja pa podaci zbog povjerljivosti nisu dostupni.

Slika 2. Dolasci i noćenja turista u Virovitičko-podravskoj županiji 2006.-2016. godine
 Prema: Noćenja i dolasci turista 2006.-2016., DZS, , www.dzs.hr, (26. 06. 2017.)

Orahovica bilježi najveći broj noćenja i dolazaka zahvaljujući kupališnom turizmu koji se razvio na izletištu Orah. Glavna atrakcija izletišta Orah je umjetno jezero izgrađeno 1961. godine. Jezero je dugo 208 metara, a širina mu je od 48 metara na najužem do 85 metara na najširem dijelu. Ukupna duljina obale je 507 metara i u potpunosti je uređena. U sklopu izletišta nalazi se nekoliko ugostiteljskih objekata, kafića i restorana, trgovina, površine predviđene za sportove, površine predviđene za kampiranje i roštilj, kao i poučna staza sa edukativnim pločama do Ružice grada. Kupališni turizam kao takav je ovisan o vremenskim uvjetima, pa je ovdje izražena sezonalnost turizma (URL 3).

S obzirom na porast broja dolazaka i povećanje broja noćenja, na području Virovitičko-podravške županije otvara se sve više smještajnih kapaciteta i kreveta. U 2015. godini na

području županije bilo je 590 kreveta, a 2016. godine 609 kreveta (MINT, 2017). Danas je taj broj još veći zahvaljujući novootvorenom hotelu u Pitomači i novim privatnim smještajnim kapacitetima. Na području županije ima nekoliko manjih hotela srednje kategorije i jedan hotel sa četiri zvjezdice. Preostali smještajni kapaciteti raspoređeni su po prenoćistima, kućama za odmor, lovačkim i planinarskim domovima.

6. Prirodna baština kao dio atrakcijske osnove turizma

U prirodnu baštinu Hrvatske ubrajaju se nacionalni parkovi, parkovi prirode, strogi rezervati, posebni rezervati, park šume, zaštićeni krajolici, spomenici prirode, spomenici parkovne arhitekture te pojedine biljne i životinjske vrste (Kušen, 2002). S obzirom da je prirodna baština zaštićena zakonom neke od navedenih kategorija nisu dostupne za turistički posjet.

Prirodnu baštinu Virovitičko-podravske županije čine dva velika i izrazito vrijedna područja, Park prirode Papuk i Regionalni park Mura-Drava, sa posebno zaštićenim lokalitetima unutar njih.

Zaštićene prirodne vrijednosti na području Virovitičko-podravske županije:

- Sekulinačke planine
- Papuk
- Rupnica
- Dva stara hrasta kitnjaka
- Močvarno stanište Vir
- Širinski otok
- Jelkuš
- Križnica
- Šuma Jankovac
- Park oko dvorca u Virovitici
- Park u Slatini
- Park u Suhopolju
- Mamutovac
- Šumica "Turski grad" kod Slatine
- Područje rijeke Mure i Drave

Za zaštitu su predviđene ili su u procesu zaštite i sljedeće prirodne vrijednosti:

- Mrtvi dol
- Smutska brda
- Rustine
- Potočna dolina Rakitovac

- Dolina potoka Čeralinca i nastavno Vojlovica rijeke
- Područje oko Ružica grada
- Područje manastira Sv. Nikole
- Zaštićeni pojas grada Virovitice na obroncima Bilogore
- Šuma Jasenaš
- Rezovačke krčevine
- Vidikovac Macute
- Potočna dolina rijeke Čađavice
- Ribnjak Grudnjak
- Šuma Plandište kod naselja Kozice
- Šumsko područje Djedovica
- Arboretum Lisičine
- Park u Orahovici
- Park u Višnjici
- Šuma Albus
- Lokalitet Merkur kod Orahovice
- Park u Zdencima
- Skupina stabala u Špišić Bukovici
- Drvored stabala između Suhopolja i Cabune
- Skupina borova uz raskrižje ceste Đurčić – Drenovac (URL 4).

6.1. Park prirode Papuk

Park prirode po svojoj definiciji je prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima, naglašenim krajobraznim i kulturno-povijesnim vrijednostima. Park prirode ima i znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu te rekreativnu namjenu. U parku prirode dopuštene su gospodarske i druge djelatnosti i zahvati kojima se ne ugrožavaju njegova bitna obilježja i uloga (URL 5).

Park prirode Papuk jedan je od jedanaest parkova prirode u Hrvatskoj. Zbog svoje bioraznolikosti, kao i georaznolikosti, proglašen je Parkom prirode 1999. godine. Proteže se kroz Virovitičko-podravsku i Požeško-slavonsku županiju, a površina mu je 336 km². Jedna

od najvažnijih značajki Parka prirode Papuk je njegova geološka raznolikost. Upravo zbog te geološke raznolikosti predstavlja jedinstveni primjerak u Hrvatskoj gdje se na jednom mjestu mogu naći tvorevine iz svih geoloških razdoblja. Na temelju tog bogatog geološkog nasljeđa, Park prirode Papuk je u rujnu 2007. godine postao prvi hrvatski geopark i 30. član europske mreže geoparkova, kao i član UNESCOve svjetske mreže geoparkova (Javna ustanova Park Prirode Papuk, 2010).

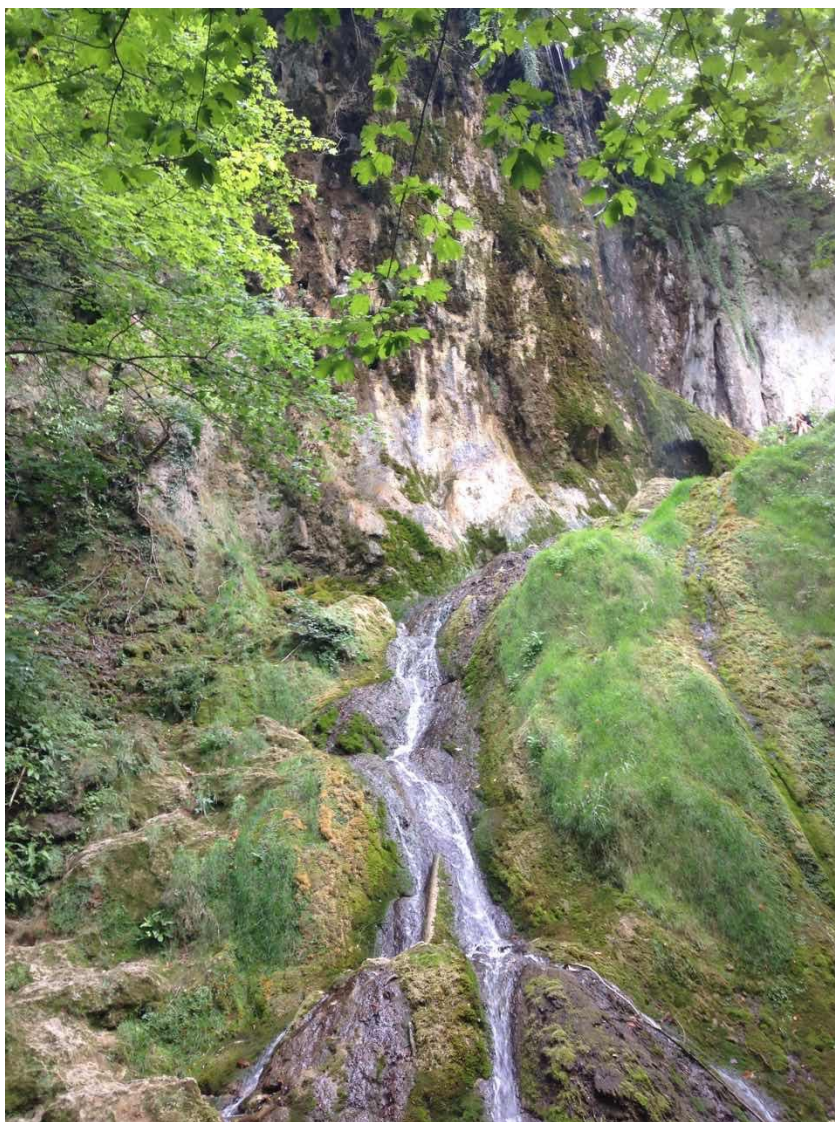
Gorski hrbat Papuk, na kojem se nalazi Park prirode Papuk, dio je Slavenskog gorja, odnosno zauzima njegov sjeverozapadni dio. Oblik mu je izdužen u pravcu ZSZ-IJI i dug je 45 kilometara. Najširi je na zapadu gdje širina iznosi 20 kilometara i sužava se prema istoku gdje je i najuži. Orografski se može podijeliti na tri dijela, a srednji dio na kojem se nalazi najviši vrh Papuk (954m) je najrašćanjeniji i najviši dio. Današnji reljef Papuka oblikovao se tijekom kvartara djelovanjem vanjskih čimbenika oblikovanja reljefa. Geomorfološkoj raznolikosti vrijednost daje krški reljef koji je netipičan za ovo područje. Krški reljef karakterističan je za područje istočno od vrha Papuk. Nalazi se na površini od 1,5 četvornih kilometara na visinskom rasponu od 700 do 913 metara. Na ovom području ne postoji aktivna površinska hidrološka mreža. Osim toga, kao značajke krškog reljefa pojavljuju se ponikve, njih 17 i dvije ponorske doline koje na dijelovima imaju površinski tok koji završava ponorom. Krški reljef najizraženiji je na području jugoistočno od Jankovačke doline pa se to područje naziva i Jankovački krš. Obuhvaća površinu od 2,6 četvornih kilometara i visinski raspon od 490 do 735 metara nadmorske visine. Tu se nalazi i najveći broj ponikvi, čak 168 od ukupno 204 koliko ih je zabilježeno. Krški reljef obuhvaća samo 1,3% ukupne površine Parka prirode Papuk (Javna ustanova Park Prirode Papuk, 2010).

Geološke, pedološke, reljefne i klimatske značajke uvjetovale su veliku bioraznolikost na relativno maloj površini Parka prirode Papuk. Glavninu vegetacije čine šumske zajednice, njih 11 i zauzimaju 96% površine Parka. Od drveća prevladava bukva, zatim hrast kitnjak te manji udio jele, graba i ostalih vrsta. Preostalih 4% površine parka čine biljne zajednice pašnjaka, travnjaka, močvarna staništa i šumski rubovi. Bioraznolikost Parka prirode Papuk očituje se u broju zabilježenih vrsta. Ukupno su zabilježene 1233 vrste koje pripadaju u 497 rodova, 121 porodicu, 6 razreda i 2 odjeljka. Zbog ukupnog broja vrsta, ali i broj ugroženih, zaštićenih i rijetkih vrsta i podvrsta, Park prirode Papuk je floristički značajno područje ne samo na regionalnoj, nego i na europskoj razini (Javna ustanova Park Prirode Papuk, 2010).

Geomorfološke, geološke, klimatske i vegetacijske značajke Papuka omogućile su razvoj staništa brojnim životinjskim vrstama pa se tako na području Parka mogu naći gotovo svi predstavnici srednjoeuropske faune. Razmjerno površini koju zauzimaju šumske zajednice najveći dio faune predstavljaju šumske vrste. Faunu Parka prirode Papuk čini 48 vrsta puževa, 77 vrsta paučnjaka, 9 vrsta dvojenoga, 12 vrsta striga, 1 vrsta rakova, 2 vrste kružnosta, 24 vrste riba, 16 vrsta vodozemaca, 11 vrsta gmazova, 48 vrsta sisavaca (od čega 14 vrsta šišmiša), 108 vrsta ptica, 1 vrsta pijavice i 1157 vrsta kukaca (od čega 383 vrste leptira). Veći sisavci koji obitavaju na području Parka su jeleni, srne, divlje svinje, lisice i kune. Od manjih sisavaca žive puh, vjeverica, obični šumski miš, poljski miš i sl. Šume, pogotovo one starije važne su za brojne vrste ptica. Rijetkost Parka je patuljasti orao, kojemu je ovo područje jedno od četiri gnjezdilišta u Hrvatskoj. Brojni potoci staništa su vodenim vrstama, među kojima je otkriven i endem sićušni pužić (Javna ustanova Park Prirode Papuk, 2010).

Park šuma Jankovac

Zbog svoje iznimne ljepote i vrijednosti, park šuma Jankovac zaštićena je još 1955. godine. Prostire se na sjevernim obroncima Papuka, oko gorske doline Jankovac koja se nalazi na 476m nadmorske visine. Glavninu vegetacije čini pet biljnih zajednica, od kojih je najrasprostranjenija obična bukva s bekicom koja zauzima 70% površine. Osim šumskog bogatstva, specifičnost ovog područja su krški fenomeni. Neki od tih fenomena su ponikve promjera 10-40m, špilje, izvori itd. Najveća atrakcija na području Jankovca je slap Skakavac ispod kojeg se nalazi sedrena barijera visine 30m. Osim prirodne, Jankovac ima i kulturnu vrijednost. Naime, u vrijeme nakon oslobođenja od Osmanlija, na ovom području zbog bogatstva drvnom građom započinju sa radom brojne staklane. Staklana na Jankovcu počela je sa radom 1800. godine, a ugašena je 1841. godine. Nakon gašenja staklane, grof Josip Janković na tom mjestu gradi lovačku kuću, uređuje izvor i slap Skakavac, spilju iznad izvora te dva velika umjetna jezera koja spajaju izvor i slap. U spilji je i pokopan grof Janković. Grobnica je bila izrađena u stilu neoklasicističkog oltara, no nakon Prvog svjetskog rata je potpuno uništena. Danas je grobnica rekonstruirana, a uređeno je i staklarsko groblje na kojem su pokapani staklari koji su bili zaposleni u nekadašnjoj staklani. Grobnica i staklarsko groblje su tako postale atrakcije na uređenoj poučnoj Grofovoj stazi koja prolazi Jankovcem (Javna ustanova Park Prirode Papuk, 2010).

Slika 3. Slap Skakavac na Jankovcu

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

Rupnica

Rupnica je jedinstveni geološki spomenik prirode i nalazi se nekoliko kilometara od Voćina. Njegova vrijednost prepoznala se još 1948. godine kada je proglašen prvim geološkim spomenikom prirode u Hrvatskoj. Lokalit Rupnica je jedinstvena morfološka pojava vulkanskih stijena u obliku četverokutnih i šesterokutnih stupova nastalih kao posljedica stvaranja pukotinskih sustava pri hlađenju magme prilikom izbijanja na površinu (URL 6).

Sekulinačka planina

Sekulinačka planina je posebni rezervat šumske vegetacije koji čini 150 godina stara šuma bukve i jele. Nalazi se na nadmorskoj visini od 740 do 820 metara i zauzima površinu

od oko 8 hektara. Ovo područje je jedna od rijetkih preostalih šumskih oaza prašumskog tipa na Papuku pa je izuzetno važno za biološku raznolikost (Javna ustanova Park Prirode Papuk, 2010).

Spomenik prirode Stari hrastovi

Spomenik prirode Stari hrastovi zaštićen je 2005. godine, a čine ga stabla hrasta kitnjaka, neuobičajenih u šumama bukve i jele na panonskom području. Hrastovi su visoki oko 30 metara, a starost im je od 420 do 500 godina (Javna ustanova Park Prirode Papuk, 2010).

6.2. Regionalni park Mura-Drava

Regionalni park je prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima i krajobraznim vrijednostima karakterističnim za područje na kojem se nalazi. U regionalnom parku dopuštene su gospodarske i druge djelatnosti i zahvati kojima se ne ugrožavaju njegova bitna obilježja i uloga (URL 5).

Regionalni park Mura-Drava proglašen je 2011. godine i osim kroz Virovitičko-podravsku županiju proteže se kroz Međimursku, Varaždinsku, Koprivničko-križevačku i Osječko- Baranjsku županiju. U administrativnim granicama Virovitičko-podravске županije nalazi se 17 801, 96 ha od ukupne površine Parka, odnosno 20,35%. Park obuhvaća rijeke Muru i Dravu sa poplavnim područjem formiranim uz tokove, a uključuje i prijelazno područje s poljoprivrednim površinama i manjim naseljima . Regionalni park Mura- Drava dio je prekograničnog Rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav koji je proglašen od strane UNESCO-a 2012. godine (URL 7).

Područje Parka karakterizira velika bioraznolikost. Posebno su značajna vlažna staništa koja čine poplavne šume, vlažni travnjaci, mrtvi rukavci, napuštena korita i meandri, sprudovi i strme odronjene obale. Od ukupno 60 staništa na području Parka, 37 je rijetko i ugroženo. Područje Drave vrednovano je kao područje važno za ptice. Neki dijelovi Drave su važno zimovalište za više od 20 000 ptica močvarica, a osim toga ovdje obitavaju i brojne rijetke vrste. Neke od rijetkih vrsta su mali vranac, štekavac, bijela čaplja, crna roda i sl. Osim velikog broja različitih vrsta ptica, u rijekama Muri i Dravi zabilježene su 73 vrste

riba, a važno su stanište vidri i dabrova. Značajan je i broj vrsta šimiša i bogata fauna vretenaca. Ovoliku bioraznolikost omogućila je georaznolikost koja je vezana uz raznolikost sedimenata pretežito kvartarne starosti, geomorfološke i i hidromorfološke procese koji se očituju u brojnim meandrima (URL 8).

Značajni krajobraz Križnica

Lokalitet Križnica zbog svoje estetske i biološke vrijednosti proglašen je značajnim krajobrazom 2001. godine. Unutar ovog kultiviranog područja nalazi se naselje Križnica, omeđeno Hrvatsko-Mađarskom granicom koja prati rukavac i glavni tok Drave. Karakteristika ovog područja su veliki meandri zbog kojih je ovaj prostor i izoliran te je jedina veza sa Hrvatskom viseći pješački most (URL 4).

Osim Križnice, značajni krajobrazi unutar Parka koji se nalaze na području Virovitičko-podravске županije su Jelkuš, Širinski otok na kojem je zabilježeno 150 vrsta ptica te značajni krajobraz močvarno stanište Vir koje je zaštićeno zbog staništa rijetkih biljnih i životinjskih vrsta (URL 4).

7. Kulturna baština kao dio atrakcijske osnove turizma

Kulturna baština odrednica je identiteta nekog područja, a ukoliko je dobro turistički, odnosno ekonomski vrednovana može biti i nositelj razvoja.

Zaštitom kulturne baštine u Hrvatskoj se bavi Ministarstvo kulture. Osim zaštite, zadaća ministarstva su i drugi poslovi vezani uz kulturnu baštinu, kao što su istraživanje, proučavanje, dokumentiranje, promicanje, upravljanje kulturnim dobrima, nadzor obrazovnih ustanova za obrazovanje stručnih radnika u poslovima zaštite kulturne baštine i sl. (URL 9).

Prema Ministarstvu kulture, kulturna baština dijeli se na nematerijalnu i materijalnu. Nematerijalna baština obuhvaća prakse, običaje, znanje, vještine, izraze, predmete i rukotvorine te kulturne prostore povezane s tim, odnosno sve što zajednica ili pojedinac prihvaćaju kao kulturnu baštinu (URL 9).

Materijalna baština dijeli se na pokretnu, nepokretnu i arheološku kulturnu baštinu. Pokretnu baštinu čine umjetnička djela, umjetničke zbirke i sl. Nepokretnu baštinu čine pojedinačne građevine, skupine građevina, kulturno-povijesne cjeline i kulturni krajolici (URL 9).

Kulturnu baštinu Virovitičko-podravске županije u najvećoj mjeri čine nepokretna kulturna dobra, odnosno pojedinačne građevine od kojih je najviše sakralnih objekata (tab. 1). Zbog rane i kontinuirane naseljenosti ovog prostora, na području županije postoji i velik broj arheoloških zona i nalazišta. Zaštićena pokretna kulturna dobra obuhvaćaju muzejsku građu Zavičajnog muzeja u Slatini i muzejsku građu Gradske muzeja Virovitica.

Zavičajni muzej u Slatini osnovan je 1984. godine i čuva te povremeno izlaže predmete sa područja grada Slatine i općina Čađavica, Sopje, Voćin, Mikleuš i Nova Bukovica. Muzejska građa sastoji se od arheološke zbirke koja se sastoji od predmeta iz arheoloških istraživanja u slatinskom kraju, etnografske zbirke koja se temelji na odjeći i uporabnim predmetima sela slatinskog područja sa kraja 19. i početka 20. stoljeća, galerijske zbirke sa djelima umjetnika tog područja, kulturno povijesne zbirke sa predmetima poznatih slatinskih obitelji, povijesne zbirke koju čine predmeti vezani uz nastanak i razvoj Slatine. Osim spomenutih zbirki, u muzeju se nalaze još i školska zbirka, zbirka Kelemen, zbirka arhivalija, zbirka starih razglednica, zbirka fotografija, tehnička zbirka, prirodopisna zbirka te muzejska knjižnica (URL 10).

Gradski muzej Virovitica također posjeduje za ovo područje vrlo značajne zbirke. Kulturno povijesna zbirka sastoji se od predmeta uglavnom vezanih za uže područje grada Virovitice. Među vrijednijim izlošcima su Kolomanova povelja iz 1234. godine kojom je Virovitica dobila status slobodnog grada te listina kraljice Marije iz 1248. godine kojom su određene granice Virovitice. Uz navedeno, u zbirci se nalazi srednjovjekovno oružje, uporabni predmeti, predmeti iz svakodnevnog života i sl. Etnografska zbirka utemeljena je usporedno sa osnivanjem muzeja 1953. godine. Zbirku čine predmeti koji svjedoče o bogatoj etnografskoj baštini ovog područja u kojoj se isprepliću elementi Podravine i Slavonije. Uz spomenute dvije zbirke, u sklopu muzeja nalaze se još i arheološka, likovna i dokumentacijska zbirka te zbirka donacija Branimira Glumca (URL 11). Pored navedenih muzeja sa zaštićenom muzejskom građom, na području Virovitičko-podravске županije djeluju i Samostanski muzej koji se nalazi u franjevačkom samostanu u Virovitici. U bogatoj i vrijednoj zbirci muzeja se osim crkvenih predmeta, misnih ruha, slika i kipova nalaze i predmeti iz svakodnevnog života te vrijedna knjižna i arhivska građa (URL 12).

Gradski muzej u Orahovici zajedno sa Gradskom knjižnicom nalazi se u kuriji Mihalović. U muzeju je 2005. godine otvorena izložba *Srednjovjekovni grad Ružica* u sklopu koje su izloženi brojni predmeti pronađeni u istraživanjima Ružica grada, kao i replike nekih predmeta (URL 13).

Bogata povijest kao i geografski smještaj županije na dodiru Podravine i Slavonije utjecali su na kulturu života i rada. Iako raznolike i specifične etnografske baštine, tradicija i običaja uvjetovanih ispreplitanjem utjecaja Podravine i Slavonije, od nematerijalne baštine zaštićeni su samo tradicijski krznarski obrt Vlatka Gribla i tradicijski užarski obrt Antuna Kneza, oba sa područja Slatine.

Tablica 1. Zaštićena kulturna baština u Virovitičko- podravskoj županiji

Mjesto	Naziv	Vrsta kulturnog dobra
Bakić	Arheološko nalazište "Lipik"	Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno
Brezovica	Arheološka zona Živkov brijeg	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Bušetina	Crkva sv. Marije	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Cabuna	Crkva Kraljice sv. Krunice	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Cabuna	Dvorac Janković	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Crkvari	Crkva sv. Lovre	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Čadavica	Crkva sv. Petra	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Duzluk	Kompleks manastira s crkvom sv. Nikole	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Gornji Miholjac	Crkva sv. Trojice	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Gornji Miholjac	Žitnica	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno

Gradina	Arheološka zona Duljine-Gradina	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Jasenaš	Arheološka zona Veliki cimer	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Lisičine	Crkva sv. Georgija	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Lozan	Arheološko nalazište Lendava	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Lukač	Crkva sv. Luke	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Macute	Arheološko nalazište Lenije	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Macute	Crkva Uspenja Bogorodice	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Medinci	Arheološko nalazište Turski grad	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Nova Bukovica	Arheološki ostatci srednjovjekovnoga gradišta	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Nova Bukovica	Arheološko nalazište Sjenjak	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Nova Bukovica	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Orahovica	Crkva Našašća sv. Križa	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Orahovica	Grad "Ružica"	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Orahovica	Ostaci plemićke kurije (Curiae Nobilitaris)	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Orahovica	Srednjovjekovni grad Oršulić	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Orešac	Arheološka zona Brana	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Orešac	Arheološka zona Dvorina i Luka	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Pčelić	Arheološka zona Medakuša	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Pčelić	Arheološko nalazište Dakino brdo	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Pepelana	Arheološka zona Lug	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Pitomača	Crkva sv. Vida	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Sladojevci	Arheološka zona Hruščik - Brodišće	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Sladojevci	Arheološko nalazište Lipa	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Sladojevci	Arheološko nalazište Lug	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Sladojevci	Crkva sv. Barbare	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Slatina	Arheološka zona Veliko polje - Potočani	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Slatina	Arheološka zona Veliko polje - Tmovača - Berezine	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Slatina	Arheološko nalazište Bobovište	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Slatina	Crkva sv. Josipa	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Slatina	Tradicijski krznarski obrt Vlatka Gribla	Nematerijalno kulturno dobro
Slatina	Tradicijski užarski obrt Antuna Kneza	Nematerijalno kulturno dobro
Slatina	Zavičajni muzej Slatina - muzejska građa	Pokretno kulturno dobro - muzejska građa
Slatinski Drenovac	Crkva sv. Georgija	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Slatinski Drenovac	Kulturno - povijesni krajolik Jankovac	
Sopje	Arheološko nalazište Crkvena	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Sopje	Arheološko nalazište Turski grad	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Suhopolje	Arheološka zona Dubrava	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Suhopolje	Arheološka zona Kliškovac	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Suhopolje	Crkva sv. Terezije	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Suhopolje	Dvorac Jankovića	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Španat	Gradište Jugovac	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Špišić Bukovica	Arheološka zona Mali Zagreb	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Turnašica	Crkva sv. Trojstva	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno

Virovitica	Arheološka zona Đurađ zapad	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Virovitica	Arheološka zona Kiškorija sjever	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Arheološko nalazište Batalije	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Arheološko nalazište Brekinja	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Arheološko nalazište Đota	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Arheološko nalazište Đurađ istok	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Arheološko nalazište Kiškorija jug	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Arheološko nalazište Korija	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Arheološko nalazište Petrovac	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Dvorac Pejačević, Trg bana Josipa Jelačića	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Gradski muzej Virovitica - muzejska građa	Pokretno kulturno dobro - muzejska građa
Virovitica	Kompleks arheološkog nalazišta unutar gradskog područja	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Kompleks povijesnih industrijskih građevina u Antunovcu	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Virovitica	Kulturno-povijesna cjelina grada Virovitice	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Virovitica	Palača Pejačević, Trg kralja Zvonimira 1	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Samostan i samostanska crkva sv. Roka	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Zgrada stare apoteke, Trg kralja Zvonimira	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Virovitica	Židovsko groblje	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Voćin	Crkva Blažene Djevice Marije	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Voćin	Stari grad Voćin	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Zvonimirovo	Arheološka zona Naknada	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Zvonimirovo	Arheološko nalazište Veliko Polje	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno

Prema: Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture, <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212> (26. 06. 2017.)

Važno je napomenuti da nije sva zaštićena kulturna baština u Virovitičko-podravskoj županiji turistički valorizirana niti pogodna za to. Arheološke zone su zbog svoje namjene koja nije turistička, isključene iz ovog istraživanja. Nakon proučavanja turističkih brošura i internetskih stranica turističkih zajednica na području Virovitičko-podravske županije, izdvojeni su oni elementi kulturne baštine koji osim kulturne i povijesne vrijednosti imaju turističku atraktivnost.

7.1. Stari gradovi

U srednjem vijeku utvrđeni gradovi gradili su se većinom na brežuljkastim ili povišenim mjestima. Odabir povišenog mjesta za gradnju omogućavao je lakšu obranu i zbog teže dostupnosti, ali i lakšeg nadziranja okolice. Upravo zbog toga, svi ostaci nekadašnjih utvrđenih gradova nalaze se na obroncima Krndije i Papuka. Prema nekim povijesnim podacima na području Virovitičko-podravske županija postojalo je više gradina, no samo je nekoliko njih danas barem djelomično sačuvano.

Ružica grad

Nekoliko kilometara od Orahovice, na 378 metara nadmorske visine nalaze se ostaci Ružice grada, jedne od najvećih srednjovjekovnih utvrda u kontinentalnoj Hrvatskoj. Utvrda je izduženog oblika, prostire se na 8 000 m², pruža se u smjeru sjever-jug i duga je 110, a široka 60 metara. Arheološki nalazi upućuju na to da je Ružica nastala u drugoj polovici 14. stoljeća ili prvoj polovici 15. stoljeća (Matijević, 2012).

Orahovica se prvi puta spominje 1228. godine u ispravi kralja Andrije II. U povijesnim izvorima javlja se pod različitim imenima *Raholcha*, *Raholcza*, *Rachowcha*, *Rahowza*, *Roholcza*, *Ruhocha* itd. Od tih imena vjerojatno dolaze današnja imena Ružica i Orahovica. Izmijenila je mnogo kaštelana i vlasnika, a 1542. osvaja je Osmansko Carstvo. Nakon njihovog odlaska Ružica je u lošem stalno i ponovo se izmjenjuju vlasnici sve do posljednjeg, baruna Gutmana na početku 20. stoljeća (Bačić, 2009).

Budući da je još uvijek nejasan postanak imena Ružica grad, u narodu su nastale brojne legende o tome kako je dobio ime. Jedna od legendi kaže kako su se na mjestu na kojem je izgrađena Ružica sastajale vile. Svaku večer one bi rušile sve što je vlastelin sagradio, sve dok jednu večer vlastelin nije postavio mrežu. U mrežu se zaplela najljepša vila, Ružica. Vlastelin ju je tada uzidao u temelje Ružice, a zbog vilinskog prokletstva sa Ružice se odlomio kamen i ubio vlastelina. Druga legenda kaže kako je u tvrđavi živjela kneginja Ružica koja je u ratu sa Francima izgubila muža. Kako je dvor time ostao bez nasljednika, organizirala je viteški turnir, onaj koji pobijedi biti će njen muž. Na turniru je pobijedio Crni vitez, a kada je skinuo masku otkrilo se da je to franački knez koji je na

prijevaru htio doći do kraljevstva. Kneginja Ružica se tada u očaju bacila sa kule i na tom mjestu izrastao je grm ruža.

U samoj izgradnji Ružice grada mogu se izdvojiti četiri faze. Prva faza je izgradnja palače koja je bila teško dostupna i dobro zaštićena. Palača je bila trokatna građevina kojoj je namjena bila smještaj gospodara i skladištenje materijalnih dobara. Prizemlje je služilo za skladištenje, a gornji katovi za stanovanje, što potvrđuju ostaci prozorskih okvira (sl. 4). Unutar palače nalazilo se predvorje koje je palaču dijelilo na dva dijela, sjeverni i južni dio. Južni dio imao je fortifikacijske zidove debljine od 2,5 metara do 7,5 metara. Sjeverni i južni dio palače razlikovao se po funkciji pa su razlike vidljive i u izgradnji. Južni dio sastojao se od tri prostorije sa bačvastim svodom, a sjeverni dio od četiri prostorije sa drvenim stropom. U drugoj fazi izgradnje, početkom 15. stoljeća, grade se fortifikacije oko palače. Na sjevernom dijelu palače dodan je bastion pravokutnog oblika sa tri kontrafora. Na južnom dijelu se također gradi bastion ojačan kontraforima. U istočnom dijelu izgrađena je gotička kapela koja je djelomično zatvorila dotadašnji ulaz, pa se gradi novi ulaz. Treća faza izgradnje također se odnosi na fortificiranje. Obilježja ove faze su kule i zidine na istočnoj strani palače. Izgrađena je i puškarnica na kapeli, kao i galerija preko koje se palača povezala sa puškarnicom. Posljednja, četvrta faza izgradnje također je vezana za fortifikaciju. Na južnoj strani izgrađuje se polukružni bastion za jedanaest topova, na zapadnoj strani se preuređuje kula koja dobiva predvorje, a na ulaznom dijelu grade se dvije nove kule i pokretni most (Matijević, 2012).

Prilikom arheoloških istraživanja nađeni su mnogobrojni vrijedni predmeti koji govore o važnosti i veličini Ružice grada. Među nalazima najviše ima onih iz kasnog srednjeg vijeka i turske vladavine. Pronađeni su brojni predmeti od metala, oruđe, alat, kućni uporabni predmeti, različiti keramički predmeti, lonci, tanjuri, čaše, vrčevi, fragmenti stakla i slično (Matijević, 2012).

Od 1960ih pa do 1980ih godina obavljali su se konzervatorsko-restauratorski radovi i iskapanja. Područje je očišćeno od vegetacije, obnovljeni i učvršćeni su zidovi, podovi su prekriveni zemljom itd. Od tada pa do danas Ružica grad je ponovno prepuštena propadanju, što zbog neprepoznavanja njen vrijednosti, što zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa.

Slika 4. Ostaci zidina i prozora na Ružica gradu

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

Plemićka kurija

Nedaleko Ružice grada nalaze se ostaci plemićke kurije. Renesansna kurija sastojala se od niza zgrada i služila je vlasnicima Ružice kao ladanjsko prebivalište. Kurija je nastala krajem 15. ili početkom 16. stoljeća u prijelaznom razdoblju iz kasne gotike u renesansu što se očituje u načinu gradnje i oblicima prozora (sl. 5). Prema ostacima zidova vidljivo je da je građevina imala izduženi oblik. Sjeverni, duži zid dugačak je 28 metara, a kraći, zapadni dug je 10 metara. Kurija je imala dva kata, što je vidljivo po kvadratnim utorima za potporne grede. Zidovi kurije građeni su od priklesanog kamena i manjih kamenih oblutaka (Bačić, 2009).

Slika 5. Plemićka kurija

Stari grad Oršulić

Stari grad Oršulić ili samo Stari grad, kako se često naziva, nalazi se nekoliko kilometara udaljen od Ružice grada. Izgrađen je na 700 m nadmorske visine i okružen strmim padinama. Kao i Ružica grad, Stari grad je također izduženog oblika i prati konfiguraciju terena. Iako veći, arhitektonski je Stari grad jednostavniji i skromniji nego Ružica grad. Na tlocrtima je vidljiv pravokutni oblik sa kulama na obje strane i pregradnim zidovima. Vanjski zidovi su dugački 115 metara, a u najširem dijelu Stari grad je širok 25 metara. Utvrda je podijeljena na četiri dijela, ali arheološka istraživanja još uvijek nisu obavljena pa se ne zna točan raspored objekata i prostorija niti druge pojedinosti. Danas sačuvani dijelovi zidova visoki

su do 7 metara, a na jednom od njih vidljivi su tragovi nekadašnjih vrata i prozora. Vanjski zidovi obloženi su većim priklesanim kamenom, a unutrašnja strana zidova obložena je manjim, lomljenim kamenom i gašenim vapnom (Bačić, 2009).

Stari grad već dugo vremena prepušten je propadanju ,nije dovoljno istražen niti valoriziran u turističkom ili nekom drugom smislu.

Stari grad u Voćinu

Stari grad u Voćinu naziva se još i Turski grad. Nalazi se na brežuljku 300m nadmorske visine u mjestu Voćin. Položaj utvrde bio je pomno izabran, budući da se nalazi na mjestu gdje se dva potoka spajaju u Voćinsku rijeku te je sa tog mjesta bilo moguće nadzirati pristup naselju i dolinu rijeke. Utvrda je uništena još u 17. stoljeću za vrijeme oslobađanja od Osmanlija. Kao i većina utvrda tog vremena, imala je izduženi oblik, debele obrambene zidove, gotičku kulu sa osmatračnicom te obrambeni jarak oko utvrde (Bačić, 2009). Danas su vidljivi ostaci zidova i kule koji su zapušteni i obrasli raslinjem.

Osim navedenih gradova, značajna je i utvrda Klak ili Drenovac koja nije na popisu zaštićene kulturne baštine, a u povijesnim dokumentima često se spominjala zajedno sa Starim gradom Voćinom. Utvrda se nalazi na 305 m nadmorske visine južno od naselja Slatinski Drenovac (Andrić, 2008). Zbog svog oblika, znatno se razlikuje od ostalih utvrda toga vremena na ovim prostorima. Naime, tlocrt Klaka ima oblik roga zbog prilagođavanja uskom prostoru na kojem je izgrađena. U najužem dijelu nalazila se jedna kula, a druge dvije u najširem krajnjem dijelu. Sve kule bile su spojene jakim obrambenim zidovima. Vjeruje se da je utvrda postojala još u 13. stoljeću (Nadilo, 2005).

7.2. Dvorci i profane građevine

Do gradnje dvoraca i kurija na ovim prostorima dolazi nakon oslobođenja Slavonije i protjerivanja Turaka južnije od Save. U 17. stoljeću dvorci su bili manji zbog toga što je Osmansko Carstvo i dalje bilo u susjedstvu, pa dvorci postaju raskošniji tek u 18. stoljeću, a pogotovo u 19. stoljeću kada je i izgrađena većina dvoraca i kurija na području Virovitičko-podravске županije (Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci, 1998).

S obzirom na veličinu i reprezentativnost mogu se razlikovati dvorci i kurije. Kurije su manje i arhitektonski skromnije zgrade, često u posjedu siromašnijih plemstava. Dvorci su veći, raskošniji i osim glavne zgrade imaju sklop pomoćnih i gospodarskih zgrada (Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci, 1998).

Dvorac Janković

Dvorac Janković smješten je izvan samog naselja Cabune. Prema ostacima vidljivo je da se radilo o dvorcu historicističkih obilježja, dok sačuvani dijelovi pročelja imaju neoklasicistička obilježja. Tlocrt dvorca je razveden i u sklopu dvorca bilo je i nekoliko pomoćnih zgrada. Dvorac je izgradio Aladar I. grof Janković 1800. godine. Zapadno reprezentativno pročelje bilo je okrenuto prema perivoju o kojem se zna samo da je bio pejzažni perivoj s historicističkim ukrasnim vrtom. Perivoj je nakon zapuštanja i uništen 1960ih godina (Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci, 1998).

Kurija Janković

Kurija Janković nalazi se u Kapela Dvoru, nekoliko kilometara od Virovitice. Pretpostavlja se da je izgrađena oko 1880. godine te se prvotno nazivala Gejzin Dvor po vlasniku, Gejzi. pl. Janković-Bezsan iz Slatine. U vrijeme Drugog svjetskog rata kada se oko kurije počinje razvijati naselje kurija dobiva ime Kapela Dvor. Kurija je izmijenila mnogo vlasnika što je dovelo do brojnih preinaka (Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci, 1998).

Tlocrt kurije je kvadratnog oblika te se ističu rizalit i altana na sjevernom pročelju, erker na istočnom pročelju, stube na južnom pročelju i kula na jugozapadnom uglu. Najviše se ističe ulazno predvorje kroz dva kata sa stubištem i galerijom iz koje se ulazi u prostorije kata. Kurija je, kao i ostali dvorci i kurije toga vremena imala gospodarske zgrade i perivoj te zauzimala površinu od oko 4,5 ha. (Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci, 1998).

Danas je kurija Janković jedan od pozitivnih primjera turističke valorizacije kulturne baštine u Virovitičko-podravskoj županiji. Naime, 2012. godine županija je kupila kuriju, obnovila ju 2014. godine i otvorila za sada jedini hotel baštine u županiji (sl. 6). Kurija

Janković ima četiri zvjezdice, 18 soba, restoran, konferencijsku dvoranu i gostima nudi brojne druge sadržaje (URL 13).

Jedan od glavnih kriterija za klasifikaciju hotela kao hotela baštine je taj da hotel mora biti smješten u starim, tradicijskim ili povijesnim građevinama te uređen i opremljen na tradicijski način. (URL 14).

Slika 6. Kurija Janković

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

Dvorac Janković

Današnji dvorac u Suhopolju nastajao je od sredine 18. stoljeća do početka 20. stoljeća. Kroz dugo razdoblje nastajanja mijenjao je svoj izgled, često je pregrađivan i nadograđivan pa je tako od sklopa gospodarskih zgrada pretvoren u vlastelinsko sjedište sa stambenim i gospodarskim obilježjima. Prve vlastelinske zgrade nastale su 1750. godine, a

1775. godine izgrađen je sklop stambenih, upravnih i gospodarskih zgrada.. Današnje zapadno krilo dvorca prvotno je bilo samostojeća zgrada u kojoj su se nalazile pomoćne prostorije. Istočno krilo je također bila odvojena zgrada sa pomoćnim prostorijama. U 19. stoljeću, kada je posjedom upravljao Josip pl. Janković vlastelinsko središte je doživjelo najveće preinake. Povećana je upraviteljska zgrada inače baroknih obilježja, odnosno produžena je u smjeru istoka. Na sjevernom pročelju su dodani istaknuti rizalit i altana, a na južnom dvorišnom pročelju dodana je veranda. Dotadašnji mansardni krov je uklonjen, a svodovi su zamijenjeni stropovima. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća Emir pl. Janković izgradio je neogotički ulaz sa stupićima čime je zapadno krilo spojeno sa središnjom zgradom (sl. 7). Posljednje preinake su izvedene 1942. godine kada je u prizemlju rizalitnog istaka dodana pozornica sa sjeverne, a sa južne ulaz. Dvorac je također imao perivoj koji je sadržavao nekoliko cjelina, cvjetni perivoj, pejzažni perivoj, povrtnjak i voćnjak (Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci, 1998).

Slika 7. Neogotički ulaz dvorca Janković u Suhopolju

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

Palača Pejačević

Palača Pejačević i crkva Sv. Roka sa samostanom koje datiraju iz 18. stoljeća najstarije su građevine u Virovitici. Palača Pejačević rijedak je spomenik barokne stambene arhitekture. Tijekom povijesti palača je mnogo puta preuređivana, pa se stilska obilježja baroka danas vide samo na dijelovima začelja i svodovima (Hundić, 2005).

Izgradnja palače može se podijeliti na pet faza. Prva faza obuhvaća razdoblje od nastanka palače, tj. početka 18. stoljeća do 1757. godine kada je palača oštećena u snažnom potresu te je započeta obnova. U početnoj fazi palača je imala funkciju konjičke vojarne i bila je dvokrilna zgrada koja se sastojala od prizemlja i kata, oboje pregrađeni nizom prostorija. Ulaz je bio s dvorišne strane, a krila su spojena hodnikom. Drugu fazu karakterizira obnova nakon potresa i izgradnja novog, zapadnog krila uz već postojeće istočno i sjeverno krilo. Na kraju druge faze iz palače odlazi vojska te se ona ponovno preuređuje, što ujedno označava i početak treće faze. U trećoj fazi, iz koje vjerojatno i potječe naziv palača, palača služi za stanovanje i upravno-gospodarske poslove vlastelina. U toj fazi nisu napravljene nikakve veće preinake. Četvrta faza obuhvaća razdoblje od 1887. godine do 1945. godine. U tom razdoblju palača ima stambeno-poslovnu funkciju. Na katu je prostor za stanovanje, a u prizemlju se nalaze obrtničke radionice i trgovine zbog kojih se grade ulazi sa ulične strane, umjesto dotadašnjeg dvorišnog ulaza. Peta faza se odnosi na razdoblje nakon 1945. godine i nacionalizacije palače. U prizemlju ostaju obrti i trgovine dok se na kat smještaju obitelji slabijeg imovinskog statusa. Palača je od tada bila devastirana, zapuštena i oštećena od požara 1997. godine (Hundić, 2005).

Dvorac Pejačević

Dvorac Pejačević izgrađen je početkom 18. stoljeća na mjestu nekadašnje utvrde. Nalazi na malom uzvišenju u središtu Virovitice i njezin je prepoznatljivi simbol.

Glavno pročelje dvorca okrenuto je prema gradskom trgu i crkvi. Dvorac je izgrađen kao jednokatna zgrada sa izduženim pravokutnim tlocrtom. Na sjevernom i južnom pročelju istaknuti su središnji rizaliti, a na bočnim stranama plitki rizaliti. Na sjevernom gradskom pročelju nalazi se niz prozora, pilastri s naglašenim polukapitelima i opuštenim girlandama. Južno, dvorišno pročelje okrenuto prema perivoju ima otvorene arkade u prizemlju, dok su katu ostakljene arkade (sl. 8). Reprezentativan izgled dvorcu daje mansardno krovšte iznad dijelova tlocrta koji imaju rizalitne istake. Ukrasni elementi na dvorcu svrstavaju ga u rani klasicizam, odnosno kasnobarokni klasicizam. U prizemlju dvorca nalazi se provoz za vozila i pomoćne prostorije, a do njega se dolazi mostom preko opkopa koji je do sredine 20. stoljeća bio ispunjen vodom (Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci, 1998.).

Danas se u dvorcu nalazi Gradski muzej i Gradska knjižnica. Obnova dvorca započela je 1950ih godina, a temeljita obnova napravljena je 1971. godine. Danas se ponovno obnavlja, a osim već postojećeg muzeja u njemu će biti centar za posjetitelje i brojni drugi sadržaji.

Slika 8. Dvorac Pejačević u Virovitici

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

7.3. Sakralne građevine

Sakralni objekti i sadržaji ishodišta su brojnih turističkih kretanja. Takvi objekti i sadržaji privlačniji su turistima zbog kulturne i povijesne vrijednosti nego svoje religijske namjene (Vukonić, 1990.). Većina sakralnih građevina na području Virovitičko-podravске županije nastala je nakon vladavine Turaka, u 18. stoljeću. S obzirom na vrijeme gradnje, većina crkvi izgrađena je u baroknom stilu sa više ili manje baroknih stilskih obilježja. Svetac čije ime nosi crkva najčešće je i zaštitnik toga mjesta, pa se taj datum obilježava sa različitim svečanostima, kulturnim i zabavnim manifestacijama. Crkve se tradicionalno nalaze u središtu naselja i dominiraju njegovom vizurom.

Crkva sv. Roka

Franjevački samostan sa crkvom sv. Roka najvažnija je sakralna građevina u Virovitici. Današnji franjevački samostan građen je od 1726. – 1751.godine na mjestu nekadašnjeg dominikanskog samostana. Nekoliko desetljeća kasnije uz samostan izgrađeno je južno krilo sa kapelicom Sv. Emigdija (Đurić, Feletar, 2002).

U sklopu samostana je 2011. godine otvoren Muzej sakralne umjetnosti i kulturno-povijesne baštine. U muzeju su izloženi razni liturgijski predmeti – liturgijsko ruho, posude, liturgijske knjige, likovni prikazi svetaca, antikni namještaj i sl. Uz muzej se nalazi i samostanska knjižnica sa vrijednom građom nastalom od 15. do 21. stoljeća (URL 1).

Gradnja današnje barokne crkve Sv. Roka započeta je 1746. godine. Gradnja svetišta i lađe završena je 1752. godine, a barokni toranj izgrađen je dvije godine kasnije (sl. 9). Glavni oltar crkve građen je od 1767. do 1769. godine. Barokni stil najviše dolazi do izražaja u osam pobočnih oltara crkve, a najviše se među njima ističe onaj posvećen Sv. Ivanu Nepomuku. Današnju kupolu izgradio je Antun Belec prema nacrtima Hermana Bollea. Većina zidnih slika datira iz oko 1900. godine (Đurić, Feletar, 2002).

Slika 9. Crkva sv. Roka

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

Crkva Gospina Uznesenja

Bukovačka župa ima tradiciju još od 14. stoljeća, a današnja crkva izgrađena je 1904. godine. Crkva ima jednu lađu, a u svetištu je glavni oltar sa kipom Blažene Djevice Marije. Sa strana se nalaze kipovi Sv. braće Ćirila i Metoda. Bočni oltari su posvećeni Sv. Ani i Sveta Tri Kralja. Oltare, ispovjedaonicu i krstionicu izradio je Alojzije Zwegner, tirolski majstor. U unutrašnjosti je još uz orgulje, vrijedan niz slika križnog puta koje je izradio Josip Kaplan iz Zagreba (Đurić, Feletar, 2002).

Crkva sv. Terezije Avilske

Župa u Suhopolju relativno je mlada. Ustanovljena je tek oko 1800. godine, kada je uz pomoć donacija plemićke obitelji Janković izgrađena crkva sv. Terezije Avilske. Sama crkva je klasicistička građevina koja u sebi ima četverouglasto svetište, kružni brod koji je nadsvođen kupolom. Zbog svog tlocrta, kupole i klasicističkih stilskih obilježja razlikuje se od baroknih crkvi izduženog oblika (sl. 10). Na bočnim stranama kružnog broda nalaze se dva zvonika. Uz glavno pročelje nalazi se portik sa četiri stupa. Inventar crkve potječe iz vremena gradnje crkve, a najznačajniji dijelovi inventara su glavni oltar tipa tabernakula sa šest drvenih svijećnjaka, propovjedaonica u obliku pećine sa likom sv. Petra, sjedalo s grbovima Jankovića te slike koje se nalaze unutar crkve, *Pieta*, *Sv. Trojstvo* itd. (Đurić, Feletar, 2002).

Slika 10. Crkva sv. Terezije Avilske

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

Crkva sv. Josipa

Crkva sv. Josipa župna je crkva u Slatini. Crkva je prostrana i svijetla te ima tri lađe koje joj daju impozantan izgled. Izgrađena je 1913. godine i ima fasadnu opeku u neogotičkom stilu. Dužina crkve je 38 metara, a širina 17 metara. Crkveni toranj visok je 52 m. Danas je ispred crkve park koji je zasađen 1947. godine na nekadašnjem mjestu održavanja sajmovi. U unutrašnjosti crkve dominira glavni oltar koji je izgrađen u gotičkom stilu i također nosi ime sv. Josipa. U glavnoj niši nalaze se kipovi sv. Josipa i apostola sv. Ćirila i sv. Metoda. U nišama između tornjića nalazi se kip Bezgrešnog Začetca Blažene Djevice Marije, a lijevo i desno od njega nalaze se kipovi sv. Ane i sv. Joakima. U lijevoj lađi je oltar Presvetog Srca Isusova, a desni oltar posvećen je Bezgrešnom Začetcu Blažene Djevice Marije. U pobočnoj kapeli nalaze se još dva oltara, Sv. Antuna i Sv. Male Terezije (Đurić, Feletar, 2002).

Crkva Sv. Petra

Crkva Sv. Petra najstarije je sačuvano zdanje u Čađavici. Župna crkva je jednobrodna gotička barokizirana građevina. Gotički elementi najviše su očuvani u svetištu koje je s vanjske strane poduprto sa kontraforima. Početno crkva sa gotičkim stilskim obilježjima, preuređena je u baroknom stilu u 18. stoljeću. U to vrijeme je izgrađen barokni zvonik, a iz tog razdoblja je i crkveni inventar (Đurić, Feletar, 2002).

Crkva Našašća sv. Križa

Župa u Orahovici prvi puta se spominje 1334. godine, a današnja župna crkva Našašća sv. Križa izgrađena je 1756. godine u baroknom stilu. Crkva je izduženog oblika sa karakterističnom polukružnom apsidom i bogatim pročeljem sa volutama (sl. 11). Tadašnja crkva imala je drveni toranj sa tri zvona, koji je prilikom preuređenja crkve od 1793. do

1978. godine zamijenjen novim tornjem koji je izgrađen iznad ulaza. Uz crkvu je dograđena sakristija, a u unutrašnjosti kor cijelom dužinom broda. Unutrašnjost crkve je također uređena u baroknom stilu, sa svodovima, reljefnim i stropnim istakama. Među brojnim predmetima iz 18. i 19. stoljeća ističe se glavni oltar te oltari sv. Katarine, sv. Ivana Krstitelja i oltar Blažene Djevice Marije. Posebnu vrijednost crkvi daju mramorne nadgrobne ploče značajnih orahovačkih obitelji koje su uklesane kod ulaza (URL 15).

Slika 11. Crkva Našašća sv. Križa

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

Crkva Sv. Lovre

Crkva Sv. Lovre, koja se u literaturi spominje i kao crkva Sv. Duha izgrađena je u 15. stoljeću i jedna je od najstarijih u županiji. Nalazi se u Crkvarima nedaleko Orahovice. Crkva je jednobrodna i poligonalno zaključena (sl. 12). Dužina joj iznosi 17,52 m, a širina 7,60 m. Potpornjaci su horizontalno podijeljeni u dva dijela i sužavaju se prema gore, a nalaze se samo u zaključku. Južni gotički portal nije okrenut na južnu stranu nego je pomaknut nešto zapadnije. Zapadnije od šiljastog portala nalazi se mali prozor koji je osvjetljavao kor. Na istočnom dijelu crkve nalaze se još dva prozora koja su pregrađena u vrijeme baroka. Crkva je izgrađena od lomljenog kamena, a unutrašnjost je obložena tabulatom pa nisu vidljive nikakve gotičke karakteristike (Vukičević-Samaržija, 1986).

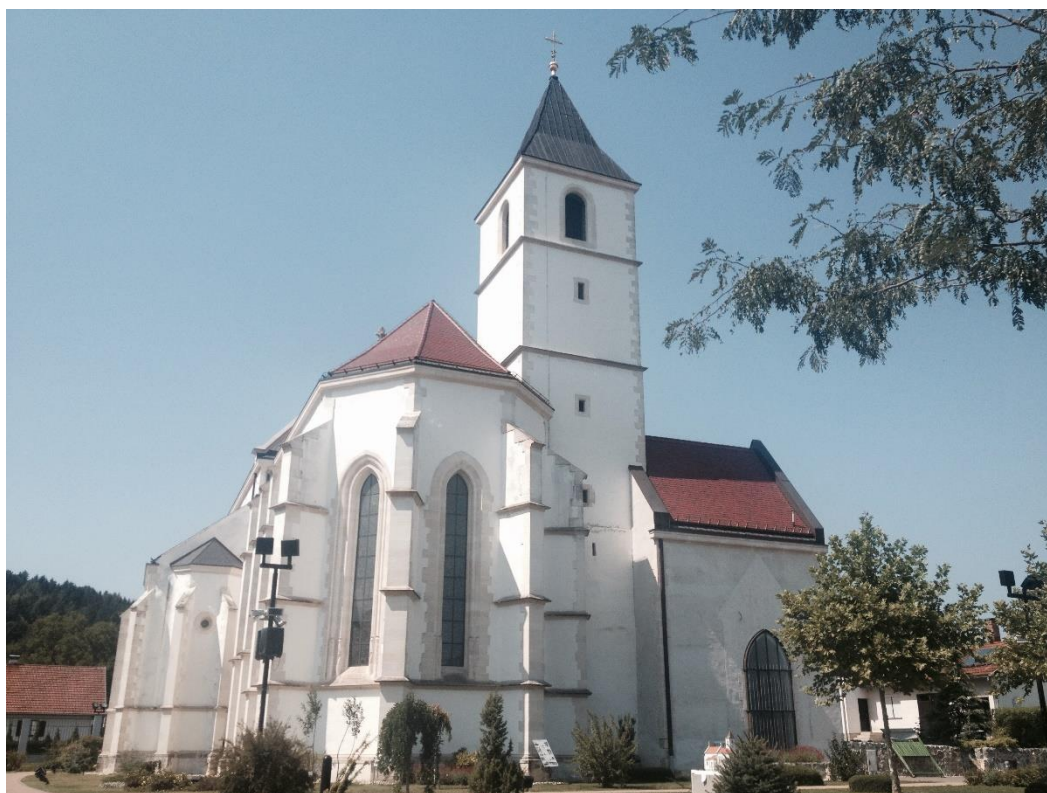

Slika 12. Crkva sv. Lovre

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

Crkva Pohodenja Blažene Djevice Marije

Voćinska župna crkva sagrađena je 1500. godine u gotičkom stilu. Bila je jednobrodna građevina duga nešto manje od 35 metara. Imala je uzdužno svetište uz koje se nalazio zvonik visok 27 metara ispod kojeg je bila sakristija. Ranije je uz taj dio crkve bio samostanski klaustar što se daje naslutiti po osam konzola koje su držale svod. Trijumfalni gotički svod bio je visok 13 metara, a prozori koji su imali raskošno izrađene doprozornike bili su visoki 7 metara. Kroz svoju dugu povijest crkva je mnogo puta oštećivana i obnavljana, da bi za vrijeme Domovinskog rata bila u potpunosti uništena (Nadilo, 2005). Crkva je danas u potpunosti obnovljena u izvornom kasnogotičkom stilu. Gotički stil primijenjen je samo u arhitekturi, dok je unutrašnjost ukrašena djelima suvremenih hrvatskih umjetnika.

Slika 13. Crkva Pohodenja Blažene Djevice Marije Marije

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

Manastir sv. Nikole

Iznad Orahovice, oko 3 km jugoistočno od Ružice grada nalazi se manastir sv. Nikole. Pretpostavlja se da je nastao na ruševinama srednjovjekovnog pavlinskog samostana u 16. stoljeću jer se već 1579. godine spominje na osmanlijskom popisu Požeškog sandžaka kao manastir Remeta na području nahije Orahovica (Andrić, 2008). Zatvoreni kompleks manastira sačinjava nekoliko zgrada i crkva Sv. Nikole. Crkva je izgrađena 1592. godine i ima trikonhalni tlocrt sa visokim centralnim tamburom s kupolom. S južne i sjeverne strane nalaze se konaci, a sa zapadne strane dvorište zatvara trakt trpezarije koji ujedno i povezuje konake. U sjeveroistočnom dijelu dvorišta 1735. godine izgrađena je kula sa zvonikom koja ima četverokutni tlocrt. Između kule i sjevernog konaka nalazi se i zidani ulaz u manastir (sl. 14). Prvi ikonostat izrađen je 1607. godine, a današnji ikonostat izgrađen je 1869. godine (Bačić, 2009).

U vrijeme proširivanja manastira i obnove crkve 1650. godine radilo se na jačanju duhovnih vrednota. U to vrijeme u samostanu stvaraju se brojna umjetnička djela zahvaljujući tiskarskoj i ikonografskoj djelatnosti. Već krajem 17. stoljeća manastir je za vrijeme Turskog povlačenja uništen, zatim obnovljen u 18. stoljeću da bi ponovno bio oštećen u potresu 1804. godine (Đurić, Feletar, 2002).

U manastiru se svake godine održavaju dva velika crkvena sabora, 22. svibnja na dan Prijenosa moštiju sv. Nikole i 19. kolovoza na blagdan Preobraženja koja posjećuje velik broj ljudi pravoslavne vjeroispovijesti (URL 15).

Slika 14. Manastir sv. Nikole

Izvor: Snimila autorica, kolovoz 2017.

8. Hijerarhija i značenje baštine u turističkoj ponudi Virovitičko-podravske županije

Osim izdvojenih pojedinačnih elemenata prirodne baštine, kao što su npr. parkovi u Virovitici i Slatini, prirodna baština se većinom nalazi na rubnim dijelovima županije, Drava na istoku te Papuk na zapadu. Spomenuti objekti koji čine kulturnu baštinu Županije raspršeni su po prostoru Županije i vezani su uz naselja. Stari gradovi su okupljeni na padinama Papuka i nalaze se u sklopu Parka prirode Papuk. Njihov prostorni razmještaj uvjetovan je vremenom njihovog nastanka, odnosno tadašnjoj tradiciji podizanja naselja na uzvišenjima radi lakše obrane. Dvorci i kurije također su vezani uz naselja. Uglavnom se nalaze u središtu ili rubnim dijelovima naselja koja su povezana sa plemićkim obiteljima koje su gradile dvorce i kurije. Dvije najvažnije obitelji, zaslužne za većinu dvoraca i kurija na području Virovitičko-podravske županije su obitelji Janković i Pejačević.

Hijerarhija baštine omogućava uvid u razinu vrijednosti baštine te time olakšava planiranje turističke valorizacije. Razina vrijednosti baštine pokazuje kojem profilu turista će ona biti zanimljiva te olakšava planiranje turističke valorizacije. Iako navedena baština prema Ministarstvu kulture ima nacionalno značenje to se isto ne može tvrditi u turističkom smislu, odnosno njena kulturno-povijesna vrijednost je od nacionalnog značenja, a turistička atraktivnost je na nižoj razini.

Iako sakralne građevine općenito privlače velik broj turista i u nekim gradovima su među najposjećenijim atrakcijama, sakralne građevine u Virovitičko-podravskoj županiji nisu same po sebi dovoljne kako bi privukle turiste, odnosno ne mogu biti glavni motiv dolaska. Njihovo značenje je prije svega lokalno i vjerska funkcija daleko je naglašenija nego turistička. S obzirom da se u crkve ne naplaćuje ulaz niti postoji službena evidencija, nije moguće znati točan broj ljudi koji ih posjete. Za očekivati je da samo crkve koje se nalaze u turističkim središtima županije posjeti manji broj turista, primjerice Virovitica i Orahovica. Kao sakralni objekt većeg značenja i atraktivnosti može se izdvojiti crkva u Voćinu. Osim same kulturno-povijesne i arhitektonske vrijednosti crkve, Voćin je i ishodište nekoliko hodočašća godišnje koja pohode tisuće vjernika.

Dvorci, palače i kurije na području Virovitičko-podravske županije također imaju lokalno značenje. Problem kod nekih dvoraca i kurija je njihova zapuštenost i nekonkurentnost u odnosu na dvorce u Baranji ili Zagorju, koji su puno bolje turistički valorizirani. Uzevši u obzir njihovu vrijednost i turističku atraktivnost, pojedini dvorci i

kurije su primjer dobre turističke valorizacije, kao što je kurija Janković, te dvorac Janković u Suhopolju i dvorac Pejačević u Virovitici koji su u procesu obnove i prenamjene.

Stari utvrđeni gradovi također imaju lokalno značenje. Među njima se možda može istaknuti Ružica grad, kao jedna od najvećih i najočuvanijih utvrda tog tipa u kontinentalnoj Hrvatskoj, pa se može reći da ona ima regionalno i nacionalno značenje.

Za razliku od kulturne baštine, prirodna baština ima međunarodno značenje i potencijal za privlačenje inozemnih gostiju. Pojedinačni elementi prirodne baštine koji se ne nalaze u sklopu Parka prirode Papuk ili Regionalnog parka Mura-Drava nemaju međunarodno značenje niti toliki turistički potencijal.

Iz hijerarhije baštine vidljivo je da prirodna baština u Virovitičko-podravskoj županiji ima veće značenje nego kulturna baština. Ova činjenica nije iznenađujuća jer je slična situacija u gotovo svim županijama u Hrvatskoj. Mnogi dijelovi turističke ponude Virovitičko-podravске županije baziraju se na prirodnoj baštini. Razvijen je lovni turizam, a na području županije postoje 32 lovišta smještena na obroncima Papuka, Krndije i Bilogore te uz rijeku Dravu. Također djeluju dvije turističke agencije specijalizirane za lovni turizam. Na rijeci Dravi koja obiluje brojnim vrstama slatkovodne ribe razvijen je i ribolovni turizam, a posebno je atraktivno područje oko Križnice (URL 1). Zbog brojnosti vrsta ptica uz Dravu je u ponudi i promatranje ptica. Prirodna baština pogodovala je i razvoju cikloturizma, pa se tako na području županije nalazi 535 km biciklističkih staza različitih dužina i zahtjevnosti, podijeljene u 13 tematskih ruta. Dio staza na području županije dio je međunarodnih biciklističkih ruta Drava i EuroVelo 13 (URL 1). Prirodna baština na području županije iskorištena je i kao osnova za razvoj znanstveno-edukativnog turizma. Ove godine je u Noskovcima, koji se nalaze unutar Regionalnog parka Mura-Drava otvoren prvi hostel u županiji, a osmišljen je kao informativno-edukativni centar i hostel za primanje grupa učenika, studenata, škole u prirodi, ali i sve ostale turiste.

9. Perspektive daljnjeg razvoja turizma u Virovitičko-podravskoj županiji

Iz pregleda prirodne i kulturne baštine u Virovitičko-podravskoj županiji može se zaključiti da Virovitičko-podravska županija ima bogatu atrakcijsku osnovu i veliki potencijal za značajniji razvoj turizma. Bogata i raznolika prirodna baština omogućuje raznovrsnu turističku ponudu i razvoj različitih selektivnih oblika turizma.

Turizam baštine i kulturni turizam za sada nisu primarni cilj turističke zajednice Virovitičko-podravske županije. Implementacija kulturne baštine u turističku ponudu županije, prvenstveno starih gradova koji propadaju, obogatala bi ponudu novim sadržajima i privukla nove posjetitelje, ali možda utjecala i na produljenje boravka u županiji. Uređivanjem starih gradova obogatala bi se ponuda ne samo u gradovima županije, nego u Parku prirode Papuk u sklopu kojeg se gradovi i nalaze. Mitovi i legende koji se vežu uz te srednjovjekovne gradove podigli bi njihovu atraktivnost, a njihov prostorni raspored pogoduje izgradnji poučnih staza, puteva, cesta, biciklističkih ruta srednjovjekovne ili mitološke tematike. Kada se obnovi, odnosno konzervira i uredi za turističke posjete, Ružica grad će zasigurno privući veći broj posjetitelja i ublažiti sezonalnost turizma u Orahovici. Atraktivnost bi povećalo i vraćanje viteškog turnira na Ružicu grad. U Orahovici djeluje udruga Red vitezova Ružice grada koja jednom godišnje organizira Srednjovjekovni viteški turnir. Prvotno je turnir održavan na čistini ispred Ružice, no nakon nekoliko godina održavanja na tom mjestu, viteški turnir je premješten na Jankovac. Jankovac sam po sebi privlači dovoljno posjetitelja, pa bi ovakva manifestacija puno više značila za lokalitet kao što je Ružica grad.

Jedna od većih prepreka razvoju turizma je udaljenost od turističkih žarišta u Hrvatskoj, odnosno Jadranske obale i udaljenost od Zagreba, najvećeg emitivnog tržišta. Županija je u prosjeku udaljena 2-3 sata vožnje automobilom od Zagreba. Izgradnja planirane brze ceste Vrbovec – Bjelovar – Virovitica skratila bi putovanje iz Zagreba i potaknula dolazak više posjetitelja iz Zagreba i okolice. Osim potencijalnih novih turista, izgradnja brze ceste do Virovitice prometno bi rasteretila središte Virovitice u kojem se nalaze najvrijednije građevine. Slabosti turizma su i stavovi lokalnog stanovništva koji nisu toliko nakloni turizmu, pa se stoga rijetko odvažuje na investicije vezane uz turizam i drže se provjerenih izvora prihoda. Takvim negativnim stavovima pridonosi i nepoznavanje baštine.

Još jedan ograničavajući čimbenik je nedostatak smještajnih kapaciteta. Više smještajnih kapaciteta različitih kategorija i oblika zasigurno bi osiguralo i veći broj noćenja. Budući da turistička potražnja nije takva, u Virovitičko-podravskoj županiji ne bi trebalo graditi veće hotele već bi se trebalo orijentirati na manje, *boutique* i ekskluzivne hotele sa pratećom ponudom prilagođenom gostima veće platežne moći, kakvi su na primjer lovci. Osim toga, trebalo bi poticati porast privatnog smještaja, apartmana, seoskih kuća za odmor i kampova. Takvi smještajni kapaciteti i prateća turistička infrastruktura pomogla bi revitalizaciji gotovo napuštenih naselja koji se nalaze u blizini Jankovca. Asfaltiranje ceste od Drenovca do Jankovca u sklopu projekta *Geopriče Parka prirode Papuk* svakako će povećati broj dolazaka, posebno u zimskim mjesecima. Takva cjelogodišnja posjećenost poticaj je za gradnju turističke infrastrukture u tim naseljima. Izgradnja smještajnih kapaciteta smanjila bi broj jednodnevnih posjeta Jankovcu u korist višednevnih posjeta i drugih lokacija Parka prirode Papuk, ali i cijele županije. Jedini smještajni objekt na Jankovcu je Planinarski dom Jankovac kapaciteta 64 ležaja, obnovljen 2004. godine, koji u svojoj ponudi ima i restoran (URL 16). Izgradnja seoskih kuća za odmor u naseljima u blizini Drave spajanjem kulture života i rada, tradicijskog graditeljstva i prirodne baštine omogućila bi razvoj ruralnog turizma uz već postojeći lovni i cikloturizam.

Novoobnovljena kurija Janković, pretvorena u hotel baštinu sa 4 * jedan je od pozitivnih primjera ekonomske, odnosno turističke valorizacije baštine. O uspjehu tog projekta i činjenici da postoji potražnja za takvom ekskluzivnijom vrstom smještaja govori to da je i dvorac u Suhopolju trenutno u fazi obnove i prenamjene. Dvorac će se prenamijeniti u hotel sa restoranom i wellnesom te centrom za posjetitelje. Osim dvorca, obnavlja se i perivoj oko dvorca koji će imati ulogu rekreativne zone.

S obzirom da većinu posjetitelja u Virovitičko-podravskoj županiji čine domaći gosti, turistička ponuda Virovitičko-podravske županije treba biti prilagođena njima. Daljnjim ulaganjima u turizam i marketing moglo bi se privući više stranih gostiju, prvenstveno iz susjednih zemalja. Većina stranih gostiju posjećuje županiju zbog lovnog turizma i poslovnog turizma, osobito u vrijeme trajanja Viroexpo sajma. Viroexpo međunarodni je sajam gospodarstva, obrtništva i poljoprivrede i održava se svake godine u trajanju od nekoliko dana (URL 17).

10. Zaključak

Hipoteze koje su postavljene na početku rada su potvrđene. Prirodna baština je privlačnija i više valorizirana nego kulturna baština. Veća atraktivnost potkrijepljena je hijerarhijom baštine iz koje je vidljivo da prirodna baština ima veće, međunarodno značenje. To značenje je potvrdio i UNESCO svojom zaštitom. Osim samog većeg značenja prirodne baštine, ona je i bolje valorizirana nego kulturna. Glavni turistički proizvodi Županije zasnivaju se upravo na elementima prirodne baštine, a Jankovac je jedno od najposjećenijih mjesta u Županiji.

Druga hipoteza koja kaže da prirodna i kulturna baština nisu dovoljno valorizirane, tj. da ima prostora i osnove za veću turističku aktivnost također je potvrđena. Ova tvrdnja točnija je za kulturnu baštinu, koja uz nekoliko iznimaka, nije dovoljno valorizirana. Prirodna baština također se može bolje valorizirati boljim marketingom, osmišljavanjem novih proizvoda, proširivanjem ponude i sl. No, kod prirodne baštine i turističke aktivnosti valja voditi računa i o održivom razvoju, budući da prirodnu baštinu čine područja koja su pod određenim stupnjevima zaštite.

Posljednja hipoteza je također potvrđena. Inventarizacijom baštine utvrđene su njezine značajke, a hijerarhijom njena razina vrijednosti i turističke atraktivnosti. Uvrštavanjem novih turističkih proizvoda baziranih na kulturnoj baštini obogatila bi se turistička ponuda. Još jedan pozitivan aspekt veće integracije kulturne baštine u turističku ponudu bio bi utjecaj na smanjivanje sezonalnosti i pravilniju raspodjelu gostiju tokom cijele godine, ali i na duljinu njihovog boravka. Duži boravak turista značio bi i njihov veću potrošnju, što bi se pozitivno odrazilo na gospodarstvo i revitalizaciju sela.

Virovitičko-podravska županija je prepoznavanjem razine vrijednosti i atraktivnosti pojedinih objekata kulturne baštine i njenim promišljenim iskorištavanjem u turističke svrhe pokazala dobar primjer turističke valorizacije baštine koji je odmak od uobičajenog uređivanja za posjete. Osim uređenih i turistički valoriziranih dvoraca i kurija, trebala bi se pažnja posvetiti ostacima starih gradova koji propadaju, a imaju veliki turistički potencijal. Turizam na ovom području vjerojatno neće nikada postati jedna od glavnih gospodarskih grana i izvora prihoda, ali dobro osmišljenom turističkom ponudom može nastaviti trend povećanja broja dolazaka i noćenja turista. Razvoj turizma i ulaganje u turističku infrastrukturu svakako bi se pozitivno odrazilo na socio-ekonomske prilike u županiji.

Literatura

- Andrić, S., 2008: Podgorje Papuka i Krndije u srednjem vijeku: prilozi za lokalnu povijest (prvi dio), *Scrinia Slavonica*, 8, Slavonski Brod, 55-112.
- Bačić, D., 2009: *Srednjovjekovna baština Parka prirode Papuk*, Javna ustanova Park prirode Papuk, Velika.
- Balta, I., Brazda M., 1997: *Virovitičko podravska županija – priručnik za zavičajnu nastavu*, Školska knjiga, Zagreb.
- Đurić, T., Feletar, D., 2002: Stari gradovi, dvorci i crkve Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema, *Hrvatski zemljopis*, Zagreb.
- Gredičak, T., 2008: Kulturna baština u funkciji turizma, *Acta turistica nova*, 2 (2), Visoka poslovna škola za turistički i hotelski menadžment Utilus, Zagreb, 205-243.
- Gredičak, T., 2011: *Upravljanje ekonomskim razvojem-turistička valorizacija kulturne baštine u funkciji ekonomskog razvoja*, u: Modeli upravljanja procesima obnove i razvoja povijesnih gradova - Primjer Ivanić-grada: Mogućnosti revitalizacije i obnove starog Ivanića: zbornik radova (ur: Božić N., Dumbović Bilušić B.), Ivanić-grad, 11. studenog 2011., Hrvatska sekcija ECOVAST-a, Zagreb, 2-11.
- Hundić, A., 2005: Palača Pejačević-konjička vojarna u Virovitici, *Radovi instituta za povijest umjetnosti*, 29, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 245-258.
- Jelinčić, D. A., 2008: *Abeceda kulturnog turizma*, Meandar, Zagreb.
- Jelinčić, D. A., 2010: *Kultura u izlogu*, Meandar, Zagreb.
- Kos, G., Feletar, P., Orešić, M., 2013: Prometna i turistička valorizacija Podravske magistrale, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, 24 (12), Meridijani, Koprivnica, 150-165.
- Kušen, E., 2002: *Turistička atrakcijska osnova*, Institut za turizam, Zagreb.
- Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Meridijani, Zagreb.
- Matijević, M., 2012: Ružica grad, *Rostra: časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru*, Sveučilište u Zadru 5 (5), 138.-169.
- Nadilo, B., 2005: Crkva Pohođenja Blažene Djevice Marije u Voćinu, *Građevinar*, Hrvatski savez građevinskih inženjera 57 (5), Zagreb, 347-354.
- Obad Šćitaroci, M., Bojanić Obad Šćitaroci, B. 1998: *Dvorci i perivoji u Slavoniji od Zagreba do Iloka*, Šćitaroci, Zagreb.

- Opačić, V. T., Lukić, A., Fürst-Bjeliš, B., 2005: *Sustainable development of recreation and tourism in the protected areas of Croatia: issues and indicators*, Problemi na geografijata 3-4, 209-223.
- Vukičević-Samaržija, D., 1986: Sakralna gotička arhitektura u Slavoniji, *Institut za povijest umjetnosti*, sv. 4, Zagreb.
- Vukonić, B., 1990: *Turizam i religija*, Školska knjiga, Zagreb.

Izvori

1. URL 1 – Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode i ekološkom mrežom Virovitičko-podravske županije, <http://virovitica-nature.hr/karta-prirodnih-vrijednosti/> (03.07.2017.).
2. URL 2– Turistička zajednica Virovitičko-podravske županije, <http://www.tzvpz.hr/turisticke-znacajke-prostora-viroviticko-podravske-zupanije/> (25.06.2017.).
3. URL 3- Turistička zajednica grada Orahovice, <http://tzgorahovica.hr/manifestacije> (28.06.2017.).
4. URL 1 – Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode i ekološkom mrežom Virovitičko-podravske županije, <http://virovitica-nature.hr/karta-prirodnih-vrijednosti/> (03.07.2017.).
5. URL 5 – Internet portal zaštite prirode Ministarstva zaštite okoliša i prirode, <http://www.zastita-prirode.hr/Zasticena-priroda/Zasticena-podrucja/Parkovi-prirode>, (10.08.2017.).
6. URL 6- Geopark Papuk, http://www.papukgeopark.com/index.php?option=com_content&view=article&id=53%3Arupnica&catid=40%3Aposebno-zatiena-podruja&Itemid=59&lang=hr (12.08.2017.).
7. URL 7– Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Koprivničko-križevačke županije, <http://www.zastita-prirode-kckzz.hr/zasticena-podrucja/regionalni-park-mura-drava>, (19.08.2017.).
8. URL 8– Međimurska priroda-Javna ustanova za zaštitu prirode, <http://www.medjimurska-priroda.info/zastita/regionalni-park-mura-drava/> (19.08.2017.).

9. URL 9 - Ministarstvo kulture, <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6> (25. 06. 2017.)
10. URL 10– Zavičajni muzej Slatina, http://www.zavicajni-muzej-slatina.hr/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1 (20.07.2017.).
11. URL 11- Gradski muzej Virovitica, <http://www.muzejvirovitica.hr/> (20.07.2017.).
12. URL 12- Župa sv. Roka Virovitica, <http://www.franjevci-vtc.hr/samostanski-muzej/> (20.07.2017.).
13. URL 13- Grad Orahovica, <http://www.orahovica.hr/kultura/gradski-muzej> (20.07.2017.).
14. URL 14- URL – Kurija Janković, <http://www.kurija-jankovic.com/o-hotelu/> (02.07.2017.).
15. URL 15 - Pravilnik o razvrstavanju, kategorizaciji i posebnim standardima ugostiteljskih objekata iz skupine hoteli, Ministarstvo kulture, <http://www.mint.hr/UserDocsImages/090713-pr-hoteli.pdf> (02.07.2017.).
16. URL 16 - Turistička zajednica grada Orahovice, <http://tzgorahovica.hr/> (28.06.2017.).
17. URL 17- Turistička zajednica Čačinci, <https://tz-cacinci.hr/smjestaj/planinarski-dom-jankovac/> (07.08.2017.)
18. URL 118- Viroexpo, <http://viroexpo.com.hr/> (23.08.2017.)
19. Dolasci i noćenja turista 2006...2016., Državni zavod za statistiku, , www.dzs.hr, (26. 06. 2017.)
20. Master plan turizma Virovitičko-podravске županije za razdoblje 2009.-2019. godine, Virovitičko-podravска županija, Virovitica, 2012.
21. Plan upravljanja Parka prirode Papuk, Javna ustanova Park prirode Papuk, 2010.
22. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Županije, površina, stanovništvo, gradovi, općine i naselja, Državni zavod za statistiku (26. 06. 2017.)
23. Turizam u brojkama 2016., Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Zagreb, 2017.
24. United Nations World Heritage Convention Concerning Protection of the World Cultural and Natural Heritage, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, Paris, 1972.
25. Županije-velike gospodarske razlike na malom prostoru, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, 2016.

26. Županijska razvojna strategija 2011.-2013., Virovitičko-podravska županija, Virovitica, 2011.

Prilozi

Prilog I. Popis slika

Slika 1. Veća naselja u Virovitičko-podravskoj županiji i položaj u RH

Slika 2. Kretanje broja stanovnika Virovitičko-podravske županije 1857.-2011.

Slika 3. Dolasci i noćenja turista u Virovitičko-podravskoj županiji 2006.-2016.

Slika 4. Slap skakavac

Slika 5. Ostaci zidina i prozora na Ružica gradu

Slika 6. Plemićka kurija

Slika 7. Kurija Janković

Slika 8. Neogotički ulaz dvorca Janković u Suhopolju

Slika 9. Dvora Pejačević u Virovitici

Slika 10. Crkva sv. Roka

Slika 11. Crkva sv. Terezije Avilske

Slika 12. Crkva Našašća sv. Križa

Slika 13. Crkva sv. Lovre

Slika 14. Crkva Pohođenja Blažene Djevice Marije

Slika 15. Manastir sv. Nikole

Prilog II. Popis tablica

Tablica 1. Zaštićena kulturna baština u Virovitičko-podravskoj županiji

Prilog III. Intervju

1. Što biste izdvojili kao glavne atrakcije u turističkoj ponudi Virovitičko-podravske županije?
2. Mislite li da je prirodna i kulturna baština u Virovitičko-podravskoj županiji dovoljno turistički valorizirana?
3. Stari gradovi, npr. Ružica grad, Stari grad Oršulić i slično su zapušteni. Zašto?
4. Nekad zapuštena kurija Janković u Kapela dvoru pretvorena je u hotel baštinu sa 4 ****. Kako se pokazao taj projekt, postoji li potražnja za smještajnim kapacitetima više kategorije?
5. Koja skupina turista traži takvu vrstu smještaja?
6. Postoje li još kakvi slični projekti koji su u izradi ili su u planu?
7. Trenutno se na dvorcu Janković u Suhopolju odvijaju radovi. Možete li reći o čemu se radi?
8. Smještajni kapaciteti su u porastu, kakav je udio privatnog smještaja?
9. Kakvi su stavovi lokalnog stanovništva prema turizmu i vrijednosti baštine na području županije?
10. Očekujete li nastavak pozitivnog rasta dolazaka i noćenja turista i mislite li da će taj rast potaknuti neka nova ulaganja?